
II NUORTEN HENKIRIKOKSET 1980–2004

Martti Lehti

Historiallinen suhteutus

Henkirikollisuus on maassamme historiallisesti muodostunut kahdesta päätyypistä: toisaalta nuorten ja nuorten aikuisten rikoksista, toisaalta yhteiskunnasta syrjäytyneiden ryhmien rikoksista. Rikollisuuden dynamiikkaa, nousuja ja laskuja on jo pitkään hallinnut lähinnä nuorten¹ ja nuorten aikuisten² rikollisuus, jossa määrälliset heilahtelut ovat olleet huomattavasti jyrkempiä kuin vanhempien ikäryhmien rikollisuudessa. Kaikki tunnetut historiallisen ajan henkirikollisuusaallot ovat Suomessa olleet nimenomaan alle 30-vuotiaiden miesten väkivaltaa³ (merkittävimminä 1800-luvun puoliväliin ajoittunut puukojunkkarikausi Etelä-Pohjanmaalla, vuoden 1905 suurlakkoa seurannut väkivalta-aalto sekä kieltolakiajan henkirikosaalto) (Kivivuori 2002; Koskivirta 2001; Lehti 2001; Ylikangas 1976). Nuorten henkirikollisuuden määrästä ja muutosten suunnasta ovat vastanneet pääosin 21–29-vuotiaat miehet. Nuorempien ikäryhmien – joiden rikollisuus on tämän artikkelin aiheena – rikollisuus on ollut aina vähäisempää, mutta muutossuunnat pääpiirteissään samat kuin nuorilla aikuisilla (kuvio 1).

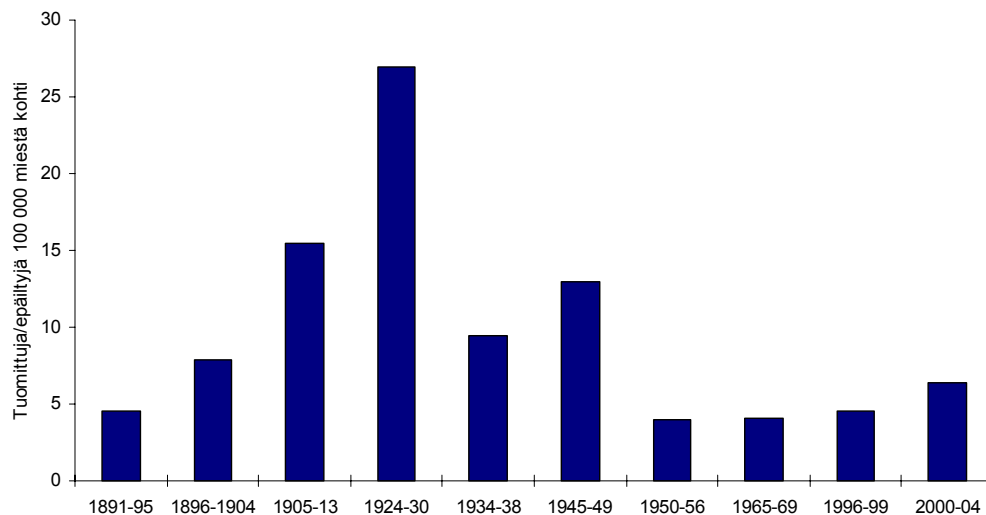
Nuorisoväkivallan synkkiä vuosia 1900-luvulla olivat vuosisadan ensimmäiset vuosikymmenet aina neljäkymmenluvun loppuun. Henkirikoksiin syylistyi suurlakon jälkeisinä vuosina alle 21-vuotiaita poikia vuosittain lähes kolminkertainen ja kaksikymmenluvulla yli nelinkertainen määrä nykyiseen

¹ Nuorella, pojalla ja tytöllä tarkoitetaan artikkelissa alle 21-vuotiasta henkilöä. Henkirikoksella tarkoitetaan kaikkia uhrin kuoleman aiheuttaneita tahallisia väkivaltarikoksia (tappo, murha, surma, lapsensurma, yksin teoin tahallisen pahoinpitelyrikoksen kanssa tehty kuolemantuottamusrikos).

² Nuorilla aikuisilla tarkoitetaan artikkelissa 21–29-vuotiaita.

³ Tietoja henkirikoksiin syylistyneiden iästä on saatavissa oikeustilastosta vuodesta 1891 alkaen, varhaisempaa aikaa koskevat tiedot perustuvat tutkimuskirjallisuuteen.

verrattuna, kun syyllisten määrät suhteutetaan ikäluokkien kokoon. Toisaalta vielä 1800-luvun lopulla, ennen suurlakosta alkanutta väkivalta-aaltoa, poikien henkirikollisuus oli suunnilleen yhtä yleistä kuin nykyäänkin, eli varsin harvinaista.

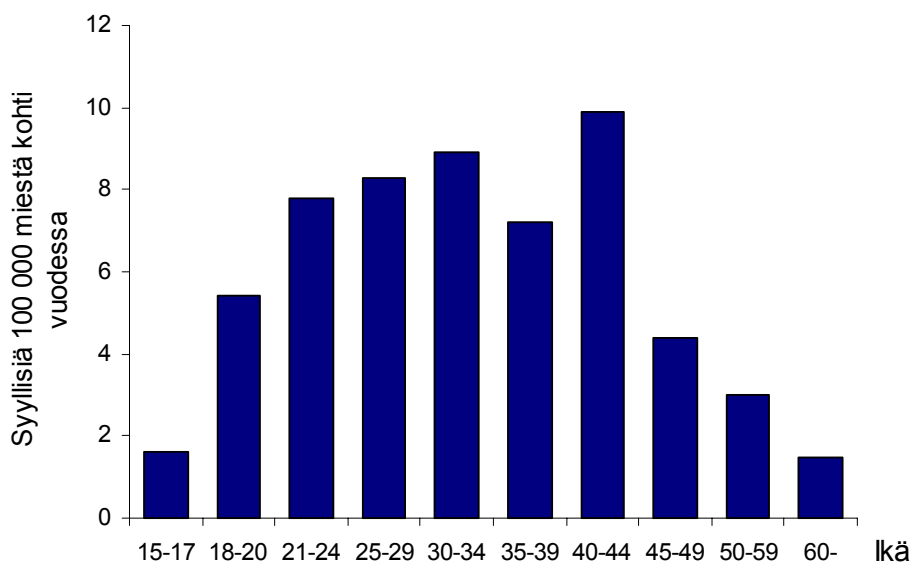


Kuvio 1 15–20-vuotiaiden poikien henkirikollisuuden vuotuinen keskitaso (100 000 ikäryhmän poikaa kohti) Suomessa 1891–2004 (Tilastokeskus)⁴

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa on eletty jo viisi vuosikymmentä nuorisoväkivallan suvantovaihetta (kuvio 1) ajoittaisista, lyhytaikaisista väkivaltapiikeistä huolimatta.

Tällä hetkellä henkirikollisuus on maassamme leimallisesti keski-ikäisten miesten rikollisuutta (kuvio 2). Vuosina 2003–2004 30- ja 40-vuotiaat miehet tekivät asukasta kohti viisinkertaisen määrän henkirikoksia 15–17-vuotiaisiin ja puolitoistakertaisen määrän 18–20-vuotiaisiin poikiin nähden.

⁴ Vuosien 1891–1969 tiedot koskevat alioikeuksissa henkirikoksista tuomittuja, vuosien 1996–2004 tiedot poliisin henkirikoksista epäilemiä. Epäiltyjä koskevat luvut ovat noin 10 prosenttia korkeammat kuin tuomittuja koskevat, koska kaikkia epäiltyjä (esimerkiksi rikoksen yhteydessä kuolleita) ei syytetä eikä kaikkia syytettyjä tuomita (esimerkiksi puutteellisen näytön johdosta).



Kuvio 2 Miesten henkirikollisuus ikäryhmittäin 2003–2004. Lähde: OPTL

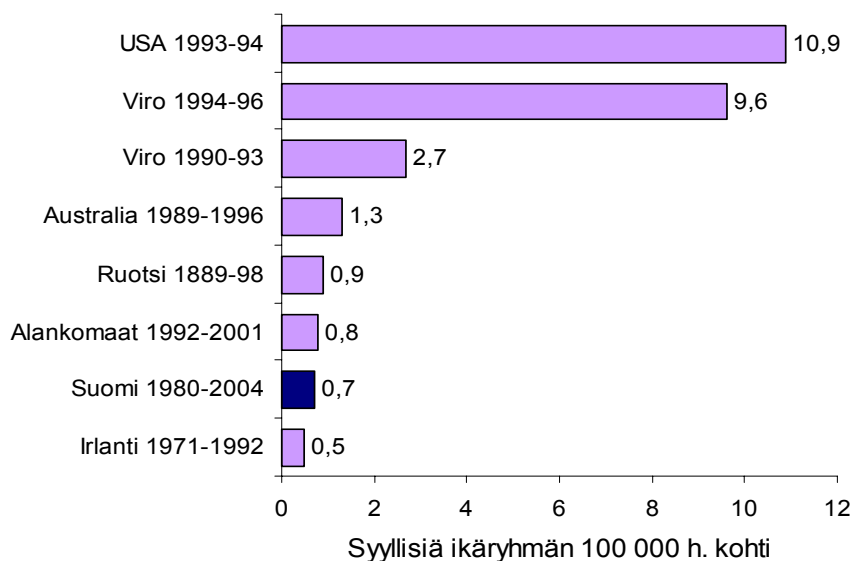
Kansainvälinen suhteutus

Nuorten henkirikollisuus on Suomessa nykyisin myös kansainvälisesti arvioiden harvinaista. Kuten tunnettua, henkirikoksia tehdään meillä vuosittain asukasta kohti kaksin-kolminkertainen määrä verrattuna muihin Pohjoismaihin ja läntiseen Eurooppaan. Nuorten rikollisuudessa eroa ei kuitenkaan esiinny. Vertailukelpoista aineistoa on Euroopasta ollut saatavissa Alankomaista, Irlannista, Ruotsista ja Virossa. Alle 18-vuotiaiden rikollisuustaso⁵ oli 1990-luvulla Irlannissa ja Ruotsissa neljänneksen pienempi kuin Suomessa, Suomessa puolestaan neljänneksen alhaisempi kuin Alankomaissa. Kokonaishenkirikollisuus oli meillä ajanjaksolla kolminkertainen kaikkiin kolmeen maahan verrattuna.⁶ Verrattuna entisiin sosialistimaihin ja useimpiin Euroopan ulkopuolisiin teollisuusmaihiin nuorten henkirikokset ovat Suomessa erittäin harvi-

⁵ Rikollisuustaso lasketaan jakamalla rikoksista epäiltyjen nuorten määrä ikäryhmän koolla. Se esitetään yleisimmin epäiltyjen määränä 100 000 asukasta kohti vuodessa.

⁶ Tosin, jos vertailukohteeksi otetaan vain syntyperäinen väestö, ero nuortenkin rikollisuudessa on suurempi. Muun muassa Alankomaissa ja Ruotsissa pääosasta nuorten henkirikoksia (kuten koko henkirikollisuuttakin) vastaa siirtolaisväestö. Suomessa maahanmuuttajanuoret eivät sen sijaan tee henkirikoksia suhteessa valtaväestöä enemmän. Tästäkin huolimatta tasoero nuorten henkirikollisuudessa läntiseen Eurooppaan verrattuna on kuitenkin olennaisesti pienempi kuin vanhempien ikäryhmien rikollisuudessa (Leistra & Nieuwebeerta 2003; Rying 2000).

naisia. Alle 18-vuotiaiden rikollisuustaso oli Virossa 1990-luvun alussa (ennen vuosikymmenen rikollisuushuippua) nelinkertainen, vuosikymmenen puolivälissä peräti neljätoistakertainen Suomeen verrattuna. Australiassa nuorten henkirikollisuustaso oli 1990-luvun alussa kaksinkertainen ja Yhdysvalloissa kuusitoistakertainen suomalaiseseen nähden (Leistra & Nieuwbeerta 2003; Carchach 1997; Dooley 1995; Rying 2000; Lehti 1997; Heide 1999).



Kuvio 3 Alle 18-vuotiaita henkirikoksen tekijöitä ikäryhmän 100 000 henkeä kohti eräissä teollisuusmaissa. Huomaa ajanjakson vaihtelut. Syyllisten vuotuinen keskimäärä suhteutettuna ikäryhmään 10–17-vuotiaat. Lähteet: ks. teksti

Seuraavilla sivuilla pyritään kuvaamaan nuorten henkirikollisuuden keskeisiä ominaispiirteitä nykypäivän Suomessa. Artikkelin perustuu tutkimusaineistoon, jonka ytimen muodostavat alle 21-vuotiasta henkirikoksentehtäjäistä 1980–2004 tehdyt mielentilatutkimukset.⁷ Täydentäviä tietoja on lisäksi koottu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen vuosien 1998–2000 henkirikoksista tekemästä selvityksestä (Lehti 2002) sekä Oikeuspoliittisen

⁷ Mielentilatutkimus on psykiatrinen tutkimus, joka tehdään rikoksesta syytetyn syntykeisuuden selvittämiseksi. Tutkimuksen määrää suoritettavaksi tuomioistuimien ja se suoritetaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen määräämässä mielisairaalassa. Tutkimuksessa selvitetään, paitsi tutkittavan mielentila rikosajankohtana, myös laajasti hänen aikaisempia elämänvaiheitaan lapsuudesta alkaen. Lausunnot pyydetään säännönmukaisesti sekä tutkittavan lähiomaisilta, että hän kotikuntiansa sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutoimenviranomaisilta samoin kuin puolustusvoimilta (ks. Pajuoja 1995, 81–83).

tutkimuslaitoksen henkirikostietokannasta.⁸ Vertailutiedot aikuisten henkirikoksista ovat kaikki henkirikostietokannasta ja koskevat vuosia 2002–2004. Kun jäljempänä viitataan *tutkimusaineistoon*, kyse on täydennetystä aineistosta, joka käsitti vuodet 1980–2004 ja kattoi runsaat 90 prosenttia ajanjakson alle 21-vuotiaista henkirikoksen tekijöistä.⁹ Viitattaessa *mielentilatutkimusaineistoon*¹⁰ lähteenä ovat olleet ainoastaan mielentilaltaan tutkitut syytetyt.

Suomessa on julkaistu viime vuosina useampia aihetta sivuavia tutkimuksia (muun muassa Häkkänen & Hagelstam 2003; Kaipainen 1996; Kivivuori 1999; Pajuoja 1995; Santtila & Haapasalo 1997). Kokonaiskuvan saamiseksi aiheesta lukijaa kehoitetaan tutustumaan myös niihin.

⁸ Henkirikostietokanta on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja sisäasiainministeriön poliisiosaston yhteisesti ylläpitämä tietokanta, johon kirjataan keskeisimmät tiedot Suomessa tehdyistä henkirikoksista. Tietokanta on toiminut vuodesta 2002.

⁹ Tutkimusaineisto käsitti 283 vuosina 1980–2004 henkirikoksiin syyllistynyttä nuorta, poikia heistä oli 260 ja tyttöjä 23. Kattavuus vuosina 1996–2004 rikostilaston nettolukuihin (epäiltyjen määrä) oli 98 prosenttia. Kattavuus lienee ollut runsaat 90 prosenttia myös aikaisempina vuosina. Merkittäviä aukkoja aineistossa oli ainoastaan alle 15-vuotiaiden syyllisten kohdalla vuotta 1998 edeltävinä vuosina. Rikosoikeudellisesti alaikäisten syyllisten kokonaismäärä koko tutkimusajanjaksolla oli kuitenkin hyvin pieni.

¹⁰ Mielentilatutkimusaineisto käsitti kaikkiaan 257 vuosina 1980–2004 tutkittua (1979–2003 rikoksen tehnyttä) 15–20-vuotiaista henkirikoksentehtäjiä. Alle 14-vuotiaita syyllisiä aineistoon ei kuulunut, koska heidän rikoksiaan ei rikosoikeudellisen alaikäisyyden johdosta käsitellä tuomioistuimissa, vaan seurauksista päättävät lastensuojeluviranomaiset. Mielentilatutkimusaineiston kattavuus koko ajanjaksolla oli rikostilaston bruttolukuihin (epäiltyjen määrä x rikosten määrä) verrattuna 15–17-vuotiailla 88 prosenttia ja 18–20-vuotiailla 81 prosenttia. Tuloksia, varsinkin kehitystrendejä, tulkittaessa on kuitenkin huomioitava, että kattavuus heikkeni merkittävästi ajanjakson kuluessa. Kun vielä 1980-luvulla ja 1990-luvun alkuvuosina käytännössä kaikille 15–20-vuotiaille henkirikoksentehtäjille tehtiin mielentilatutkimus, vuosina 1995–2003 osuus oli 15–17-vuotiaista enää vajaat 80 prosenttia ja 18–20-vuotiaista 60 prosenttia. Taustalla oli ilmeisesti lausuntokäytännön tiukentuminen alentuneesti syyntaiteinen -diagnooseissa. Mielentilatutkimuksia ei enää voitu käyttää aiemmassa laajuudessa tuomioiden lieventämiseen ja syytettyjen kiinnostus hakeutua tutkimuksiin väheni olennaisesti.

Nuorten henkirikollisuuden määrällinen kehitys

Tutkimusaineiston mukaan vuosina 1980–2004 henkirikoksiin syyllistyi kaikkiaan 260 poikaa ja 23 tyttöä, heidän tekemiensä rikosten kokonaismäärä oli 271. Syyllisten todellinen määrä lienee ollut kymmenisen prosenttia korkeampi, koska aineistosta puuttui pääosa alle 15-vuotiaista syyllisistä. Tarkkoja ikäryhmäpohjaisia rikostilastotietoja rikoksista epäillyistä on saatavissa vuodesta 1996 alkaen. Niiden mukaan vuosina 1996–2004 henkirikoksesta epäiltiin kaikkiaan 34 alle 18-vuotiasta ja 79 18–20-vuotiasta poikaa ja tyttöä.

Taulukko 1 Henkirikoksista epäiltyjen nuorten vuotuinen määrä 1996–2004 (Tilastokeskus)

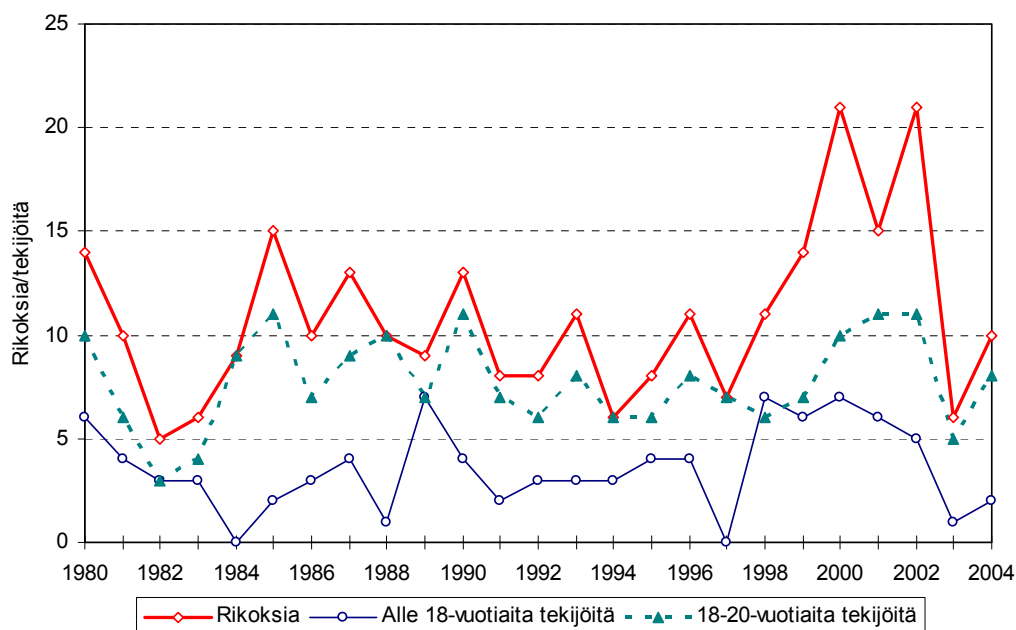
Rikostilasto	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Yhteensä	100 000 as. kohti vuodessa
Alle 15 vuotta ¹¹	0	0	0	1	0	2	1	0	0	4	0,1
15–17 vuotta	5	0	4	4	2	5	8	0	2	30	1,7
18–20 vuotta	11	7	2	6	3	18	15	7	10	79	4,4
Yhteensä	16	7	6	11	5	25	24	7	12	113	1,8

Keskimäärin nuoret syyllistyivät ajanjaksolla vuosittain yhteentoista henkirikokseen, henkirikokseen syyllistyneiden nuorten vuotuinen määrä oli niinkään yksitoista.

Rikollisuuden huiput osuivat ajanjaksolla 1980-luvun jälkipuoliskolle ja vuosiin 1998–2002. Erityisesti vuodet 2000–2002 olivat poikkeuksellisen väkivaltaisista ajanjakson keskitasoon nähden rikosten vuotuisella määrällä mitaten. Sen sijaan rikoksiin syyllistyneiden nuorten määrät eivät 2000-luvun alkuvuosina olleet poikkeuksellisen korkeita, vaikkakin aiempien vuosikymmenten vaihteluvälin ylärajalla. Keskimääräistä alhaisempi rikollisuustaso oli 1980-luvun keskivaiheilla ja lamavuosina 1990-luvun alkupuolella. Kaiken kaikkiaan nuorten henkirikollisuuden vuotuiset määrälliset muutokset olivat ajanjaksolla maltillisia, kun huomioidaan, että kyse oli vuosittain pienistä absoluuttiluvuista.¹²

¹¹ Suhdeluku laskettu ikäryhmän 10–14-vuotiaat pohjalta.

¹² Jakson huipputaso vuosina 2000–2004 ylitti jakson keskitason 13 prosentilla, jakson minimitaso 1980–84 alitti keskitason 19 prosentilla.



Kuvio 3 Henkirikoksiin syyllistyneiden nuorten ja heidän rikostensa vuotuismäärät 1980–2004 (tutkimusaineisto)

Ikäryhmäkohtaiset trendit erosivat ajoittain huomattavasti. Esimerkiksi 1980-luvun jälkipuoliskolla rikollisuuden kasvu oli pitkäaikaisempaa ja jyrkempää 18–20-vuotiailla kuin alle 18-vuotiailla. Toisaalta 1990-luvun lopulla rikollisuuden kasvu alkoi alle 18-vuotiailla aikaisemmin kuin 18–20-vuotiailla ja kääntyi myös laskuun aikaisemmin. Lamavuosiin ajoittunut rikollisuuden väheneminen oli sen sijaan havaittavissa kummassakin ikäryhmässä suunnilleen samanlaisena.

Taulukko 2 Nuorten henkirikollisuuden taso 1980–2004 (syyllisiä 100 000 asukasta kohti vuodessa) ja syyllisten keski-ikä tutkimusaineistossa

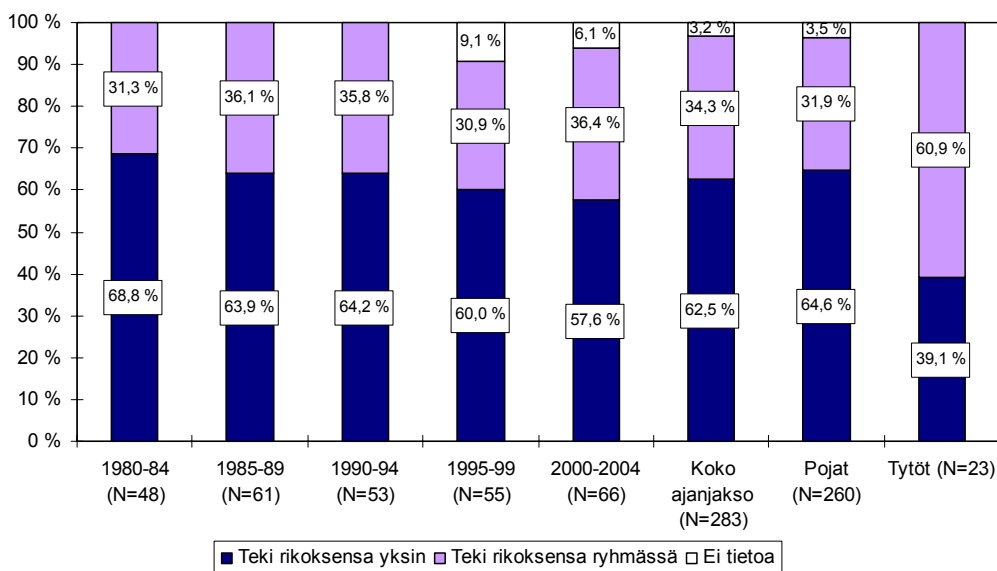
Ikä	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2004	Yhteensä
alle 15 vuotta ¹³	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1
15–17 vuotta	1,4	1,8	1,4	1,8	1,9	1,7
18–20 vuotta	2,8	4,3	4,1	3,5	4,5	3,8
Yhteensä	1,3	1,7	1,5	1,5	1,8	1,6
Keski-ikä (vuotta)	17,9	18,4	18,4	18,0	18,0	18,1 ¹⁴

¹³ Suhdeluku laskettu ikäryhmän 10–14-vuotiaat pohjalta.

¹⁴ Poikien keski-ikä 18,2 vuotta, tyttöjen 17,6 vuotta; mediaani-ikä tytöillä ja pojilla 18 vuotta.

Rikokset

Ryhmässä tehtyjen rikosten osuus nuorten henkirikoksista on yleismaailmallisesti huomattavasti suurempi kuin vanhemmilla ikäryhmillä (Carcach 1997; Dooley 1995; Häkkinen & Hagelstam 2003). Näin on myös Suomessa. Kaikista aineiston syyllisistä joka kolmas oli tehnyt rikoksensa ryhmässä, yleensä muiden nuorten tai nuorten aikuisten kanssa. Osuus oli varsin vakaa koko ajanjakson kasvaen rikosten kokonaismäärän kasvaessa ja vastaavasti pienentyen määrän pienentyessä. Nuorten henkirikollisuuden määrälliset muutokset painottuivat ajanjaksolla ryhmärikollisuuteen.



Kuvio 4 Ryhmärikollisuuden osuus nuorten henkirikollisuudesta 1980–2004 (tutkimusaineisto)

Ryhmässä tehtyjen rikosten osuus oli aineistossa suorassa suhteessa tekijän ikään ja sukupuoleen. Osuus pienentyi tekijän iän lisääntyessä (alle 18-vuotiailla 47 %; 18–20-vuotiailla 29 %; kaikilla henkirikoksiin syyllistyneillä 16 %), toisaalta se oli tuntuvasti korkeampi tytöillä (61 %) kuin pojilla (32 %). Aikuisten naisten ja miesten välillä vastaavaa eroa ei esiinny, vaan ryhmässä tehtyjen rikosten osuus on identtinen kummallakin sukupuolella. Eroa tyttöjen ja poikien välillä ei selittänyt uhrivalikoituminen, sillä ryhmärikosten osuus oli tytöillä suurempi rikosapuolten suhteesta riippumatta. Ryhmässä tehtyjen tekojen osuus tekijän läheisiin (seurustelukumppani, lapsi, perheenjäsen) koh-

distuneista rikoksista oli tytöillä 36 prosenttia, pojilla neljä prosenttia. Läheispiirin ulkopuolelle kohdistuneista rikoksista osuus oli tytöillä 79 prosenttia ja pojilla 39 prosenttia.

Ryhmässä tappaneet tytöt olivat yleensä tappaneet yhdessä poikien kanssa (79 %), pojat sen sijaan olivat tehneet rikoksensa lähes aina joukossa, johon oli kuulunut vain poikia (94 %). Tyttöjen henkirikollisuus on siten huomattavassa määrin paitsi ryhmärikollisuutta, nimenomaan tyttöjen ja poikien yhteistä rikollisuutta. Pojat tekevät rikoksensa sen sijaan ikäryhmästä riippumatta yleensä yksin.

Tekopaikka ja ase

Nuorten henkirikollisuus on vanhempien ikäryhmien rikollisuutta julkisempaa. Kaikista henkirikoksiin syyllistyvistä 70 prosenttia tekee rikoksensa yksityisasunnoissa, nuorista sen sijaan vain joka toinen. Nuoret tappavat myös huomattavasti harvemmin kotonaan kuin henkirikolliset keskimäärin (17 % vs. 29 %). Puolijulkisissa tiloissa (pihoissa, kellareissa, työpaikoilla, laitoksissa) tehtyjen rikosten osuus on nuorilla samaa luokkaa kuin henkirikoksissa keskimäärin, julkisissa tiloissa (kaduilla, puistoissa, julkisissa rakennuksissa) tehtyjen sen sijaan huomattavasti keskimääräistä suurempi.

Taulukko 3 Tekopaikka nuorten henkirikoksissa 1980–2004 (osuus syyllisistä, %; tutkimusaineisto)

Tekopaikka	1980– 1984	1985– 1989	1990– 1994	1995– 1999	2000– 2004	Yhteensä	Kaikki henkirikok- siin syyllis- tyneet 2002–2004
Tekijän koti/yhteinen koti	18,8	16,4	15,1	10,9	21,2	16,6	28,7
Uhrin koti	22,9	29,5	28,3	30,9	16,7	25,4	27,8
Muu yksityinen	10,4	21,3	15,1	23,6	22,7	19,1	17,8
Yksityisasunto	8,3	11,5	11,3	16,4	15,2	12,7	15,9
Puolijulkinen	14,6	14,8	7,5	9,1	12,1	11,7	10,5
Julkinen	33,3	18,0	32,1	25,5	27,3	26,9	14,3
Katu	4,2	6,6	13,2	12,7	9,1	9,2	3,8
Ravintola, anniskelupaikka, ravintolajono ym.	2,1	3,3	3,8	1,8	3,0	2,8	4,8
Ei tietoa	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	0,3	0,6
N	48	61	53	55	66	283	314

Aineiston syyllisistä 27 prosenttia oli tappanut julkisella paikalla, henkirikoksissa keskimäärin osuus on tällä hetkellä 14 prosenttia. Toisaalta myös julkisen väkivallan luonne oli nuorilla vanhemmista ikäryhmistä poikkeava. Kun kaikista julkisilla paikoilla tapahtuvista henkirikoksista joka kolmas tehdään anniskelupaikoissa tai niiden edustalla, nuorten julkisesta väkivallasta tällaisten tekojen osuus oli vain 10 prosenttia. Kaduilla, toreilla ja puistoissa tehtyjen rikosten osuus nuorten julkisesta väkivallasta oli sitä vastoin huomattavasti suurempi kuin henkirikoksissa keskimäärin.

Julkisen ja yksityisen väkivallan osuus nuorten rikoksista ei ajanjaksolla ollut vuodesta toiseen vakio, vaan vaihteli rikosten kokonaismäärän mukana. Julkisen väkivallan suhteellinen osuus oli korkeimmillaan rikosten määrän ollessa alhaisimmillaan ja vastaavasti yksityisen väkivallan osuus kasvoi rikosten kokonaismäärän kasvaessa. Rikollisuuden määrälliset muutokset keskittyivät ajanjaksolla yksityisissä tiloissa tehtyihin rikoksiin.

Taulukko 4 Tekoväline nuorten henkirikoksissa 1980–2004 (osuus syyllisistä, %; useampi väline mahdollinen; tutkimusaineisto)

Tekoväline	1980– 1984	1985– 1989	1990– 1994	1995– 1999	2000– 2004	Yhteensä ¹⁵	Kaikki henkirikoksiin syyllistyneet 2002–2004 ¹⁶
Ilman asetta	25,0	27,9	35,8	32,7	36,4	31,8	24,8
Teräase	43,8	54,1	50,9	54,5	47,0	50,2	39,8
Käsiase	4,2	13,1	7,5	9,7	3,0	7,4	6,7
Muu ampuma-ase	12,5	14,8	3,8	7,3	9,1	9,5	10,2
Tylppä ase	27,1	27,9	32,1	18,8	15,2	23,7	7,0
Muu	10,4	6,6	7,5	7,3	16,7	9,9	11,5
N	48	61	53	55	66	283	314

Yleisin ase nuorten rikoksissa on teräase, toisaalta myös ilman asetta, hakaten, potkien ja kuristaen, tehtyjä rikoksia on nuorilla suhteellisesti vanhempia ikäryhmien enemmän. Leimallisesti nimenomaan nuorten aseita henkirikoksissa ovat kuitenkin erilaiset tylpät lyömäaseet, tekopaikalta käteen sattuvat kivet, huonekalut, sisustustarvikkeet. Niitä oli aineiston syyllisistä käyttänyt joka neljäs, kun osuus kaikista henkirikoksen tekijöistä on vain seitsemän prosenttia. Ampuma-aseella tappaneita oli aineistossa saman verran kuin henkirikoksissa keskimäärin. Poikkeuksellisen paljon ampuma-asetappoja oli 1980-luvun lopun rikollisuuspiikin aikana, vuosina 1998–2002 niitä esiintyi sen sijaan

¹⁵ Kaikki käytetyt aseet.

¹⁶ Kuoleman aiheuttanut väline.

määrällisesti saman verran kuin ajanjaksolla keskimäärin, suhteellisesti keskimääräistä vähemmän.

Väkivallan suunnitelmallisuus ja raakuus

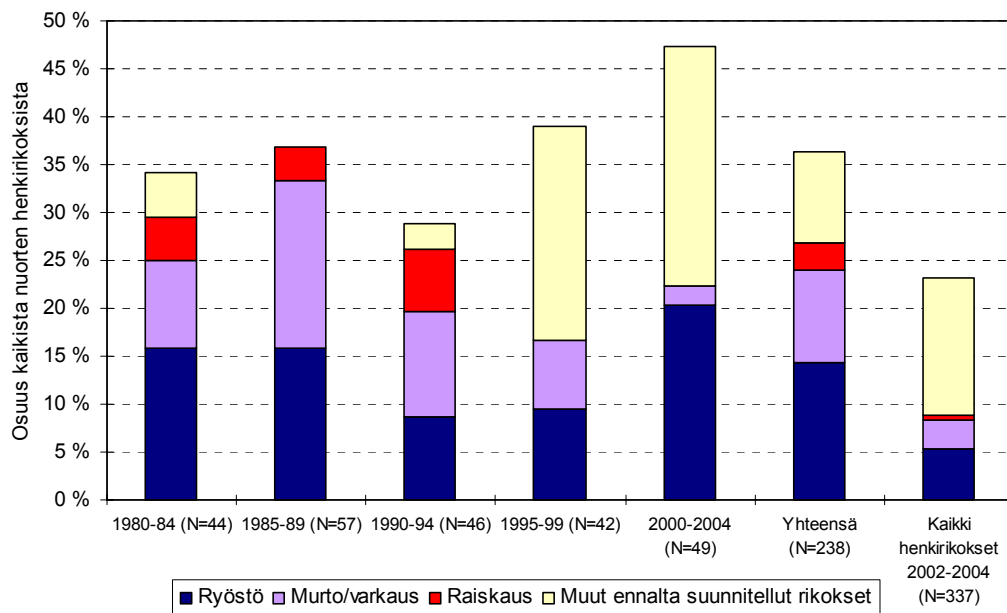
Suunnitelmallisten,¹⁷ ennalta harkittujen rikosten osuus nuorten henkirikoksista oli koko ajanjakson huomattavasti keskimääräistä suurempi. Lisäksi nuorten henkirikollisuuden määrällinen kasvu 1980-luvun lopulla ja vuosina 1998–2002 painottui suunnitelmalliseen väkivaltaan. Koko ajanjaksolla ennalta harkitut rikokset muodostivat 36 prosenttia nuorten henkirikoksista, ajanjakson lopulla peräti 47 prosenttia. Kaikista henkirikoksista vuosina 2002–2004 ennalta harkittuja oli 23 prosenttia (kuvio 5).

Suunnitelmallisten rikosten osuus oli sitä korkeampi mitä nuoremmasta tekijästä oli kyse. Alle 15-vuotiaiden teoista joka toinen oli ennalta suunniteltu, 18–20-vuotiaiden rikoksista vain runsas kolmasosa. Tekijän sukupuolella ei sen sijaan ollut vaikutusta suunnitelmallisuuden asteeseen. Tyttöjen henkirikoksista ennalta harkittuja oli aineistossa 41 prosenttia, poikien rikoksista 37 prosenttia.¹⁸

Suunnitelmallisten tekojen suuri osuus nuorten henkirikoksista johtuu osin siitä, että huomattava osa nuorten henkirikollisuudesta liittyy omaisuusrikoksiin. Ryöstömurhat muodostivat ajanjaksolla 14 prosenttia nuorten henkirikoksista ja niihin oli syyllistynyt 19 prosenttia syyllisistä. Kaikkien omaisuusrikoksiin (ryöstöt, murrot, varkaudet) liittyneiden henkirikosten osuus oli 24 prosenttia rikoksista ja 28 prosenttia syyllisistä. Koko henkirikollisuudesta osuus on tällä hetkellä kahdeksan prosenttia. Omaisuusrikoksiin liittyneiden rikosten suhteellinen osuus oli korkeimmillaan 1980-luvun lopulla ja kohosi jälleen vuosina 2000–2004. Rikostyypillä oli siten merkittävä osa kummassakin ajanjaksolle osuneessa henkirikollisuuspiikissä.

¹⁷ Suunnitelmallisiksi on mielentilatutkimusaineistossa ja henkirikostietokannassa (josta koko henkirikollisuutta koskevat vertailutiedot ovat) luokiteltu rikokset, joissa 1) tappamis päätös on tehty ennen rikostilannetta tai 2) henkirikos on tehty muun ennalta harkitun rikoksen yhteydessä todistajan eliminoimiseksi tai rikoksen loppuun suorittamiseksi (esim. murto mies on surmannut kesken murren yllättäen kotiin palanneen asunnonomistajan tai ryöstäjä on surmannut vastarintaa tehneen ryöstettävän). Luokituksen on mielentilatutkimusaineiston osalta tehnyt artikkelin kirjoittaja, henkirikostietokannan osalta tiedot kulloinkin kirjannut rikostutkija. Luokituksen pohjana on mielentilatutkimusaineistossa ollut pääsääntöisesti syytetyn oma kertomus rikoksesta ja siihen johtaneista syistä.

¹⁸ N=22 ja 240.



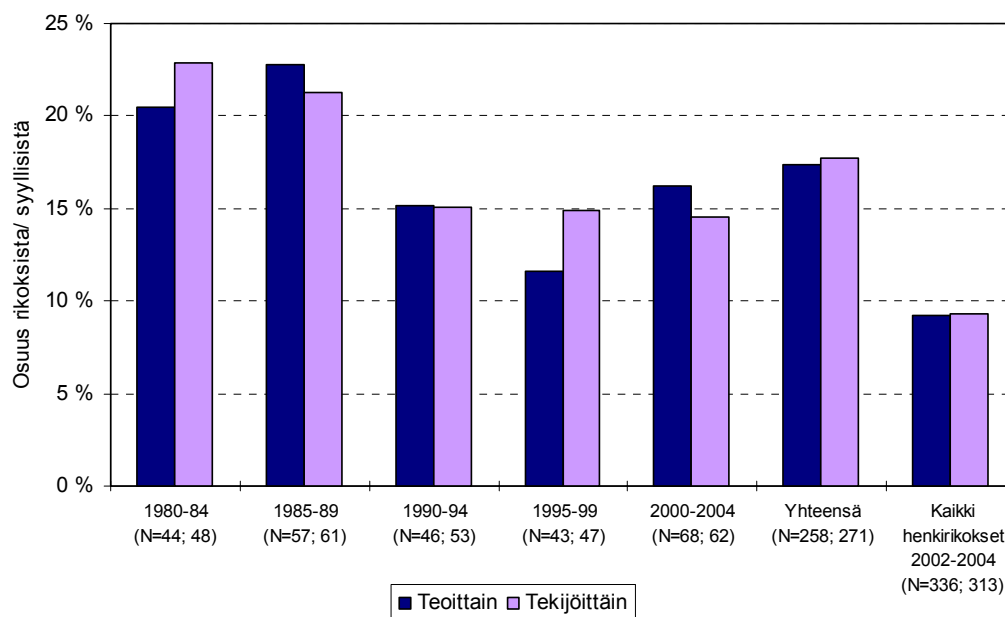
Kuvio 5 Suunnitelmallisten tekojen osuus nuorten henkirikoksista 1980–2004 (mielentilatutkimusaineisto)

Myös seksuaalirikoksiin liittyviä henkirikoksia oli ajanjaksolla nuorilla suhteellisesti enemmän kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Rikosten kokonaismäärä oli kuitenkin vähäinen: 1980-luvulla keskimäärin kaksi ja 1990-luvun alkupuoliskolla kolme viittä vuotta kohti. Vuoden 1995 jälkeiseltä ajalta rikoksia ei aineistoon sisällynyt.

Väkivallan raakuusaste on vaikeasti mitattavissa. Myös käsitys siitä, mikä on raakaa ja mikä poikkeuksellisen raakaa, vaihtelee henkilöstä ja aikakaudesta riippuen. Parempien mittareiden puuttuessa henkirikollisuuden raakuusastetta ja sen mahdollisia muutoksia on seuraavassa tarkasteltu tekojen rikosoikeudellisen arvioinnin pohjalta. Mittarina on käytetty niiden murhiksi¹⁹ nimettyjen tekojen, joihin ei ole liittynyt ennalta harkintaa tai suunnitelmallisuutta (ja joissa rikosoikeudellisen arvioinnin voi siten olettaa pohjautuneen teon poikkeukselliseen raakuuteen), määrän ja suhteellisen osuuden kehitystä nuorten henkirikollisuudessa tutkimusajanjaksolla.²⁰

¹⁹ Murhana on rikoslain 21:2 mukaan pidettävä tappoa, joka on tehty 1) vakaasti harkiten tai 2) erityisen raakalla tai julmalla tavalla tai 3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen ja tekoa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä törkeänä. Lisäksi murhasta on kyse jos 4) viranomainen surmataa virkatehtävissä tai niiden johdosta.

²⁰ Kyse on tekojen määrittelystä syytteessä.



Kuvio 6 Raakojen murhien osuus nuorten henkirikoksista 1980–2004 (tutkimusaineisto)

Tämäntyyppisten tekojen osuus aineistossa oli 17 prosenttia, huomattavasti korkeampi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa keskimäärin (9 %). Sen sijaan viitteitä siitä, että nuorten väkivalta olisi ajanjaksolla raaistunut, ei näin mitaten saatu, pikemminkin päinvastoin. Ennalta harkitsemattomien murhien osuus oli 1980-luvulla nuorten rikoksista vielä yli 20 prosenttia, ajanjakson lopulla enää 16 prosenttia. Vieläkin selvemmin osuus pieneni, kun tarkastelun pohjaksi otettiin rikoksista syytettyjen määrä. Kun 1980-luvulla mainitun tyyppisistä rikoksista syytettiin kaikkiaan 24 nuorta, oli määrä 1990-luvulla 15 ja vuosina 2000–2004 (syytettyjen kokonaismäärän kasvusta huolimatta) yhdeksän.

Poikien rikokset olivat mainitulla tavalla mitaten selvästi raaempia kuin tyttöjen.²¹ Sen sijaan tekijän iällä ei raakuusasteeseen ollut vaikutusta, vaan raakojen murhien osuus oli sama alle 18-vuotiailla ja 18–20-vuotiailla.

Kaiken kaikkiaan nuorten henkirikollisuus oli koko ajanjaksolla ja on myös viime vuosina ollut sekä selvästi suunnitelmallisempaa että myös keskimäärin raaempaa (ainakin syyttämiskäytännön perusteella) kuin vanhempien ikäryhmien. Suunnitelmallisten rikosten suhteellinen osuus nuorten henkirikoksista kasvoi ajanjaksolla rikosten kokonaismäärän kasvaessa sekä 1980-luvun lopulla että vuosina 1998–2002. Erityisen selvä muutos oli nimenomaan jäl-

²¹ Osuus poikien rikoksista oli 19 prosenttia, tyttöjen rikoksista 8 prosenttia.

kimmäisellä ajanjaksolla. Kyse oli kummallakin kertaa pääosin omaisuusrikkokseen liittyneistä henkirikoksista, jotka 1980-luvun jälkipuoliskolla muodostivat kolmanneksen kaikista nuorten henkirikoksista ja 2000-luvun alussakin lähes neljäsosan. Rikollisuuden raakuusasteessa suuntaus sen sijaan näyttäisi olleen aleneva. Poikkeuksellisen raaoiksi luokiteltujen rikosten suhteellinen osuus ja absoluuttinen määrä vähenivät 1990-luvulla 1980-lukuun nähden ja jäivät myös vuosina 2000–2004 1980-lukua alhaisemmiksi. Tosin muutos on saattanut johtua myös viranomaiskäytäntöjen muutoksesta; syytämiskäytäntö on saattanut lieventyä myös muista kuin tekojen tunnusmerkistöön liittyvistä syistä.

Uhrin

Uhrin valikoituminen nuorten henkirikoksissa poikkeaa vanhempien ikäryhmien rikoksista. Seurustelukumppanit ja omat lapset muodostavat nuorten uhreista huomattavasti pienemmän osuuden kuin henkirikoksissa keskimäärin, vastaavasti tekijän sisarusten ja vanhempien osuus uhreista on keskimääräistä suurempi. Ilmiö on yleismaailmallinen ja selittyy suoraan tekijöiden elämäntilanteista. Huomattava osa nuorista henkirikoksentehtävistä ei vielä ole itsenäistynyt lapsuuden perheestään, harvalla on omia lapsia tai vakituista seurustelukumppania. Toinen yleismaailmallisesti havaittu ilmiö on se, että tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien osuus nuorten rikoksissa on yleensä korkeampi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa. Osin tätä selittää tiettyjen rikostyyppien (muun muassa omaisuusrikokseen liittyvien henkirikosten ja satunnaisen katuväkivallan) korkea suhteellinen osuus nuorten rikollisuudesta (Carcach 1997; Dooley 1995; Heide 1999; Häkkinen & Hagelstam 2003).

Taulukko 5 Tekijän ja uhrin suhde nuorten henkirikoksissa 1980–2004, % (tutkimusaineisto)

Uhri oli tekijän	1980– 1984	1985– 1989	1990– 1994	1995– 1999	2000– 2004	Yhteensä	Kaikki henkirikokset 2002–2004
Seurustelukumppani/puoliso	8,0	1,5	7,5	8,5	6,0	6,1	19,9
Lapsi	0,0	0,0	3,8	0,0	1,2	1,0	6,8
Vanhempi/puolivanhempi/ ottovanhempi	10,0	10,4	3,8	6,8	4,8	7,1	3,6
Sisarus	4,0	1,5	1,9	1,7	2,4	2,2	0,6
Muu sukulainen	6,0	4,5	0,0	1,7	1,2	2,6	2,4
Tuttava	36,0	58,2	43,4	62,7	57,8	52,9	48,1
Tuntematon	36,0	23,9	39,6	13,6	25,3	26,9	11,9
Ei tietoa	0,0	0,0	0,0	5,1	1,2	1,3	6,8
Yhteensä	50	67	53	59	83	312	337

Myös Suomessa tutkimusajanjaksolla nuorten henkirikoksia leimasivat mainitut piirteet: tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien osuus aineistossa oli 27 prosenttia (vuosina 2000–2004 25 %), kun se kaikista henkirikosuhreista on tällä hetkellä 12 prosenttia. Vastaavasti seurustelukumppaneita nuorten uhreista oli vain kuusi prosenttia ja tekijän omia lapsia yksi prosentti, kun vastaavat osuudet kaikista henkirikosuhreista ovat 20 prosenttia ja seitsemän prosenttia. Uhrien valikoitumisessa ei ajanjakson mittaan näyttäisi tapahtuneen olennaisia muutoksia, vaikka vuosittaiset vaihtelut olivatkin huomattavia.

Taulukko 6 Tekijän ja uhrin suhde nuorten henkirikoksissa 1980–2004 syyllisen sukupuolen mukaan (tutkimusaineisto)

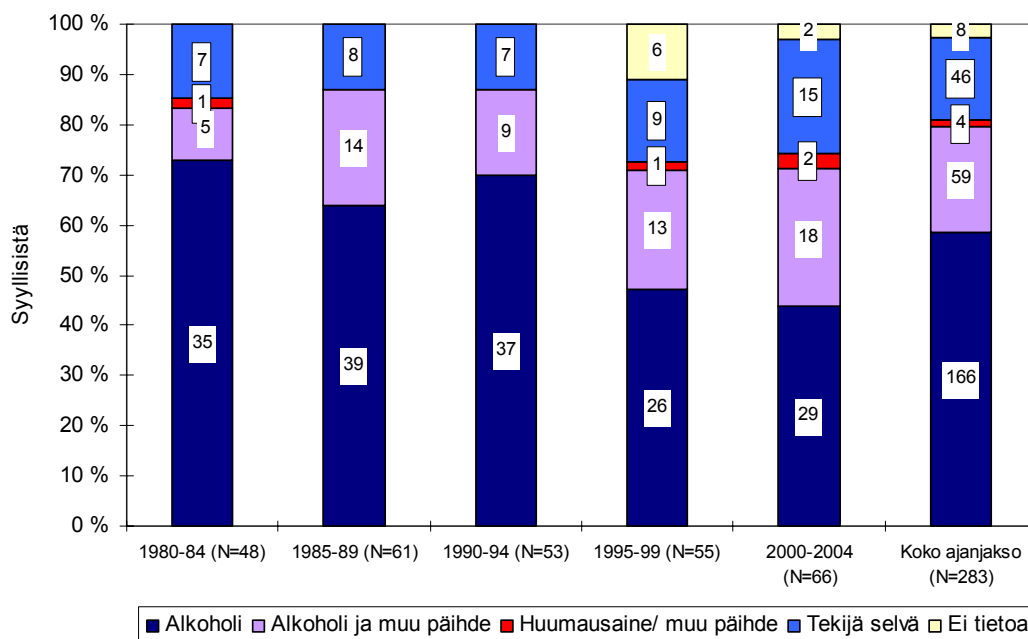
Uhri oli tekijän	Pojat		Tytöt		Yhteensä	
		%		%		%
Vaimo, tyttöystävä	12	4,2	0	0,0	12	3,8
Mies, poikaystävä	0	0,0	6	26,1	6	1,9
Homopartneri	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Lapsi	0	0,0	3	13,0	3	1,0
Isä	10	3,5	1	4,3	11	3,5
Isäpuoli, ottoisä	5	1,7	0	0,0	5	1,6
Äiti	5	1,7	0	0,0	5	1,6
Äitipuoli, ottoäiti	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Sisarus	7	2,4	0	0,0	7	2,2
Isovanhempi	3	1,0	0	0,0	3	1,0
Muu sukulainen	5	1,7	0	0,0	5	1,6
Äidin miesystävä	3	1,0	0	0,0	3	1,0
Isän naisystävä	1	0,3	0	0,0	1	0,3
Tuttava	150	51,9	11	47,8	161	51,6
Tuntematon	82	28,4	2	8,7	84	26,9
Ei tietoa	4	1,4	0	0,0	4	1,3
Yhteensä	289	99,9	23	99,9	312	99,9

Poikien ja tyttöjen rikoksia leimasivat aineistossa osin samat uhrin valinnan eriävyydet kuin vanhemmissa ikäryhmissä, joskaan tyttöjen rikokset eivät keskittyneet yhtä suuressa määrin tekijän läheispiiriin kuin vanhemmilla naisilla. Tyttöjen rikoksista seurustelukumppaniin tai tekijän lapseen oli kohdistunut 42 prosenttia (kaikista naisten henkirikoksista vastaava osuus on tällä hetkellä lähes 80 %). Poikien rikoksista 80 prosenttia oli suuntautunut läheispiiriin ulkopuolelle.

Ikäryhmäkohtaiset erot uhrin valinnassa olivat vähäisiä. Seurustelukumppaneihin ja tekijän lapsiin kohdistuneet rikokset lisääntyivät määrällisesti ja suhteellisesti tekijän iän lisääntyessä (kuten odotettavissa olikin), mutta esimerkiksi ennalta tuntemattomien uhrien suhteellinen osuus oli lähes identtinen alle 18-vuotiailla ja 18–20-vuotiailla ja sisaruksiin ja tekijän vanhempiin kohdistuneet rikokset muodostivat jälkimmäisen ryhmän rikoksista jopa suhteellisesti suuremman osan.

Päihteet

Kaikista henkirikoksiin vuosina 2002–2004 syyllistyneistä rikoksensa päihtyneenä teki 83 prosenttia. Nuorista henkirikoksentehtäjästä osuus oli koko ajanjaksolla 81 prosenttia ja vuosina 2000–2004 74 prosenttia. Nuorten henkrikollisuus on siten samassa määrin päihteiden ja nimenomaan alkoholin käyttöön sidoksissa kuin vanhempien ikäryhmienkin, joskin viime vuosina päihteiden käyttöön liittymättömien rikosten määrä ja suhteellinen osuus onkin nuorilla jonkin verran kasvanut.



Kuvio 7 Syyllisen päihtymys nuorten henkirikoksissa 1980–2004 (%) (tutkimusaineisto)

Selvinpäin tappaneiden nuorten vuotuinen määrä oli vakaa vuosina 1980–1999, keskimäärin 1,5. Rikollisuuden määrällinen vaihtelu (kasvu 1980-luvun jälkipuolella ja vähentyminen 1990-luvun alkupuolella) tapahtui yksinomaaisesti päihtyneiden rikoksissa. Vuosina 2000–2004 tilanne muuttui. Selvinä tappaneiden nuorten määrä kaksinkertaistui aiempaan nähden, päihtyneenä tappaneiden määrässä muutos oli huomattavasti hillitympi (kasvua 9 % ajanjakson keskitasoon).

Määrällisesti päihtyneenä tappaneita oli 2000–2004 kuusi enemmän kuin 1990–99 ja kaksi enemmän kuin 1980–89, selvinpäin tappaneita vastaavasti kahdeksan enemmän.²² Nuorten rikollisuuden kasvu 2000-luvun alkuvuosina painottui siten aiemmasta poiketen sekä suhteellisesti että määrällisesti päihitteiden käyttöön liittymättömiin rikoksiin. Muutoksesta ei kuitenkaan pidä tehdä toistaiseksi kovin radikaaleja johtopäätöksiä. Se johtui nimittäin pitkälti yhdestä ainoasta rikoksesta, Heinojen pariskunnan ryöstömurhasta Lopella, jossa tekijöitä oli neljä, kaikki selvinpäin. Vaikka selvinpäin toimineiden syyllisten määrä olisi ilman Lopen ryöstömurhaakin ollut aiempia vuosia korkeampi, lisäys olisi ollut ainoastaan kolme syyllistä viittä vuotta kohti, siis varsin marginaalinen.

²² Määrät koskevat rikosten keskimäärää viittä vuotta kohti.

Nuorten henkirikosten yhteys päihteiden käyttöön on yhteyttä alkoholin käyttöön tai alkoholin ja muiden päihteiden sekakäyttöön. Aineiston 283 syyllisestä 59 prosenttia oli rikoshetkellä ollut alkoholin ja 21 prosenttia alkoholin ja jonkin muun päihteen yhteisvaikutuksen alaisena. Ainoastaan kolme (1 %) oli toiminut pelkästään joko huumausaineesta päihtyneenä tai tinnerihumalassa.

Nuorten henkirikosten alkoholisidonnaisuus on kiinteä syyllisen iästä ja sukupuolesta riippumatta. Aineiston tytöistä 61 prosenttia oli tehnyt rikoksensa alkoholi- tai alkoholi- ja lääkehumalassa, pojista 81 prosenttia. Kaikista henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä ja naisista vastaavat osuudet olivat 2002–2004 82 prosenttia ja 61 prosenttia. Tyttöjen kohdalla syyllisen iällä ei ollut minkäänlaista vaikutusta humalaisten suhteelliseen osuuteen, poikien kohdalla osuus kasvoi jonkin verran iän myötä.

Kaiken kaikkiaan tutkimusajanjaksolla tehdyistä nuorten henkirikoksista 83 prosentissa joko päätekijä tai uhri tai kumpikin olivat rikoshetkellä humalassa. Suhdeosuus oli identtinen koko henkirikollisuuden kanssa.²³ Nuorten rikokset olivat kuitenkin keskimääräistä harvemmin osapuolten keskinäistä ryypiskelyväkivaltaa;²⁴ ne nimittäin kohdistuivat vanhempien ikäryhmien rikoksia useammin selviin uhreihin.²⁵

Myös syyllisten humalatilat olivat nuorten rikoksissa yleensä vähemmän syviä kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Mielentilatutkimusaineistoon sisällyneistä syyllisistä 46:lle oli tehty puhallus- tai verikoe välittömästi tai muutamia tunteja rikoksen jälkeen. Keskiwertohumala ryhmässä oli 1,5 promillea,²⁶ korkein mitattu humalatila 2,8 promillea.²⁷ Erittäin syviä, yli kolmen promillen humalatiiloja (jotka vanhempien ikäryhmien syyllisillä ovat suhteellisen yleisiä) ei aineistossa esiintynyt. Toisaalta uhrien (jotka usein olivat rikosten tekijöitä iäkkäämpiä) humalatilat olivat samaa tasoa kuin henkirikoksissa

²³ Vuosina 2002–2004 vastaava osuus oli 80 prosenttia nuorten rikoksissa ja 82 prosenttia kaikissa henkirikoksissa.

²⁴ Eli rikoksia, jotka oli tehty rikososapuolten yhteisen alkoholin käytön yhteydessä.

²⁵ Nuorten rikoksista vain 48 prosentissa kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa (vuosina 2000–2004 41 %), kun osuus kaikissa vuosien 2002–2004 henkirikoksissa oli 69 prosenttia. Rikoksia, joissa kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä selviä, oli nuorten rikoksista 11 prosenttia (vuosina 2000–2004 16 %). Kaikista henkirikoksista vastaava osuus oli vuosina 2002–2004 14 prosenttia.

²⁶ Mediaani 1,48 promillea; keskihajonta 0,677.

²⁷ Kaikkiaan kolmella henkilöllä.

yleensä ja normaalisti selvästi korkeampia kuin syyllisillä. Keskivertohumala uhreilla oli aineistossa 2,2 promillea,²⁸ korkein mitattu arvo 5,2 promillea.

Kaiken kaikkiaan nuorten henkirikokset ovat Suomessa yhtä kiinteästi yhteydessä alkoholin käyttöön kuin vanhempien ikäryhmienkin. Nuorten rikosten alkoholisidonaisuudessa ei ole myöskään tapahtunut viimeisen neljännesvuosisadan aikana olennaisia muutoksia. Vuosina 2000–2004 selvin päin toimineiden syyllisten samoin kuin alkoholinkäyttöön liittymättömien rikosten määrät ja suhteellinen osuus olivat tosin aiempaa korkeammat, mutta tämä johtui pitkälti kahdesta poikkeuksellisesta rikoksesta: Heinojen pariskunnan ryöstömurhasta Lopella ja Myyrmannin kauppakeskukseen tehdystä pommiiskusta. Muutosta voi siten pitää ainakin toistaiseksi satunnaistekijöistä johtuneena. Valtaosa myös vuosien 2000–2004 nuorten henkirikoksista liittyi entiseen tapaan alkoholin tai alkoholin ja muiden päihteiden sekakäyttöön. Nuorten rikoksia erottaa vanhempien ikäryhmien henkirikollisuudesta kuitenkin se, että ryyppyorukoiden keskinäisen väkivallan osuus on pienempi. Nuorten rikosten uhreiksi joutuu selviä henkilöitä huomattavasti useammin kuin iäkäämpien rikoksissa. Huumeiden käyttäjien osuus henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista on kaksinkertaistunut viimeisten kymmenen vuoden aikana ja tällä hetkellä jo joka toinen nuorista henkirikollisista on luokiteltavissa huumausaineen käyttäjäksi. Huumeet esiintyvät rikosten yhteydessä kuitenkin poikkeuksetta yhdessä alkoholin kanssa käytettyinä. Siksi huumausaineiden ja niiden käytön yleistymisen vaikutuksia nuorten väkivaltakäyttäytymiseen on vaikea arvioida tai tutkia erillään alkoholista. Ylivoimaisesti merkityksellisin päihde nuortenkin henkirikollisuudessa on edelleen alkoholi.

Syylliset

Syyllisiä koskevat tiedot perustuvat iän, sukupuolen ja tekoajankohdan elämänolosuhteiden osalta koko tutkimusaineistoon, perhetaustan ja tekoajankohdan edeltäneiden elämänvaiheiden osalta mielentilatutkimusaineistoon.

²⁸ Mediaani 2,00 promillea; keskihajonta 0,953; N=34.

Ikä ja sukupuoli

Tutkimusaineistoon sisältyi vuosilta 1980–2004 90 alle 18-vuotiasta ja 193 18–20-vuotiasta henkirikoksenteekijää. Poikia heistä oli 260 (92 %), tyttöjä 23 (8 %). Tyttöjen osuus oli hienoisesti suurempi alle 18-vuotiaista (10 %) kuin 18–20-vuotiaista (7 %), ero ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevä.

Taulukko 7 Henkirikokseen syyllistyneet iän ja sukupuolen mukaan (tutkimusaineisto)

Koko aineisto							
	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2004	Yhteensä	%
Alle 15 vuotta	1	0	1	3	3	8	2,8
15–17 vuotta	15	17	14	18	18	82	29,0
18–20 vuotta	32	44	38	34	45	193	68,2
Poika	41	59	48	50	62	260	91,9
Tyttö	7	2	5	5	4	23	8,1
Yhteensä	48	61	53	55	66	283	283

Naisia on kaikista henkirikoksenteekijöistä tällä hetkellä keskimäärin 10 %. Osuus on nuorista siten sama kuin vanhemmistakin ikäryhmistä. Määrällisesti tyttöjen rikollisuus oli koko ajanjakson vakaata, syyllisiä oli keskimäärin yksi vuodessa. Nuorten kokonaishenkirikollisuuden määrälliset muutokset ajanjaksoilla aiheutuivat yksin poikien rikollisuudessa tapahtuneista muutoksista.

Kansallisuus, kansalaisuus ja syntymämaa

Nuorten rikollisuutta leimaavat samat eroavuudet maamme pääkansallisuusryhmien²⁹ välillä, jotka ovat havaittavissa vanhempien ikäryhmien henkirikollisuudessakin. Suomenruotsalaisia oli aineiston syyllisistä selvästi väestöosuuden edellyttämää vähemmän, romaneja puolestaan enemmän. Romanit muodostivat tutkimusajanjakson nuorista henkirikoksenteekijöistä 10 prosenttia, osuus oli vakaa läpi ajanjakson kasvaen rikosten kokonaismäärän laskiessa ja vähentyen rikosten määrän kasvaessa. Romanien korkea rikollisuustasoa on perinteisesti selitetty verikostoperinteellä. Viitteitä siitä näkyikin vielä 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa romaninuorten taustoissa, muttei enää rikoksissa. Useimpien henkirikokseen syyllistyneiden romaninuorten sukuista ja

²⁹ Kansallisuus on määritelty syytetyin äidinkielen ja etnisen taustan pohjalta siltä osin kuin niitä koskevia tietoja on sisällynyt mielentilatutkimuslausuntoon. Henkilöt, joiden etnisestä taustasta ei ole ollut saatavissa tietoja, on luokiteltu suomenkieliseksi suomalaisiksi.

perheistä löytyi nimittäin sekä henkirikoksen uhreja että henkirikoksentehtäjiä, useampi mainitsi myös perheensä olevan verikostouhan alla.³⁰ Toisaalta aineiston romaninuorten rikokset olivat valtaväestön tavoin kiinteästi sidoksissa päihteiden käyttöön ja syyllisten taustalta löytyi samassa määrin alkoholismia, rikkonaisia perhe- ja ihmissuhteita sekä yhteiskunnallista syrjäytymistä kuin valtaväestöön kuuluneidenkin. Sosiaalisilla muuttujilla mitaten romanisyylliset olivat aineiston huono-osaisin ryhmä. On siten luultavaa, että henkirikoksiin syyllistymistä selittivät heillä pääosin samat tekijät kuin muilla kansallisuusryhmillä ja korkea rikollisuustaso kuvasi pikemminkin ongelmanuorten keskimääräistä suurempaa suhteellista osuutta kansallisuusryhmän nuorisosta kuin sen kulttuurillisia erityispiirteitä.

Taulukko 8 Syyllisten kansallisuus, kansalaisuus ja syntymämaa nuorten henkirikoksissa 1980–2004, % (tutkimusaineisto; kansallisuuden osalta vain kansallisuudeltaan selvitetty)

Syytetty	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2004	Yhteensä
Suomalainen	89,6	88,5	84,9	84,9	84,9	86,6
Suomenruotsalainen	0,0	1,6	1,9	1,9	3,8	1,9
Romani	10,4	9,8	13,2	9,4	9,4	10,4
Saamelainen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Muu	0,0	0,0	0,0	3,8	1,9	1,1
Somali	0,0	0,0	0,0	3,8	0,0	0,7
Venäläinen	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	0,3
N	48	61	53	53	53	268
Suomen kansalainen	97,9	100,0	98,1	94,5	98,5	98,9
Syntynyt Suomessa	100,0	98,4	94,3	92,7	93,9	95,8
N	48	61	53	55	66	283

Siirtolaisia ja ulkomaalaisia henkirikoksiin syyllistyneiden nuorten joukossa oli vain muutama. Syyllisistä 99 prosenttia oli Suomen kansalaisia ja 96 prosenttia oli syntynyt täällä. Jälkimmäinen osuus tosin pieneni 1990-luvun mitaan, mutta oli ajanjakson lopullakin vielä 94 prosenttia. Toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa, siirtolaisnuorten merkitys henkirikollisuudessamme on toistaiseksi vähäinen. Osin tämä johtuu siirtolaisnuorten alhaisesta osuudesta kokonaisväestöstä, erona muihin Pohjoismaihin ja läntiseen Eurooppaan on kuitenkin myös se, että siirtolaisnuorten suhteellinen osuus syyllisistä vastaa Suomessa suurin piirtein väestöosuutta. Länsi-Euroopassa se on tällä hetkellä useissa maissa huomattavasti väestöosuutta korkeampi.

³⁰ Tiedot pohjautuvat syytettyjen kertomuksiin mielentilatutkimuksessa.

Perhetausta ja perheväkivalta

Mielentilatutkimusaineistosta selvitettiin syyllisten perhetausta sekä lapsuudessa että rikoshetkellä. Vajaat 30 prosenttia eli rikoshetkellä yhdessä biologisten vanhempiensa kanssa, saman verran oli yksin tai tuttaviansa luona eläneitä. Parisuhteessa syyllisistä eli 10 prosenttia, yksinhuoltajaperheessä 20 prosenttia ja uusperheessä vajaat 10 prosenttia. Laitoksessa rikoshetkellä oli kuusi prosenttia.

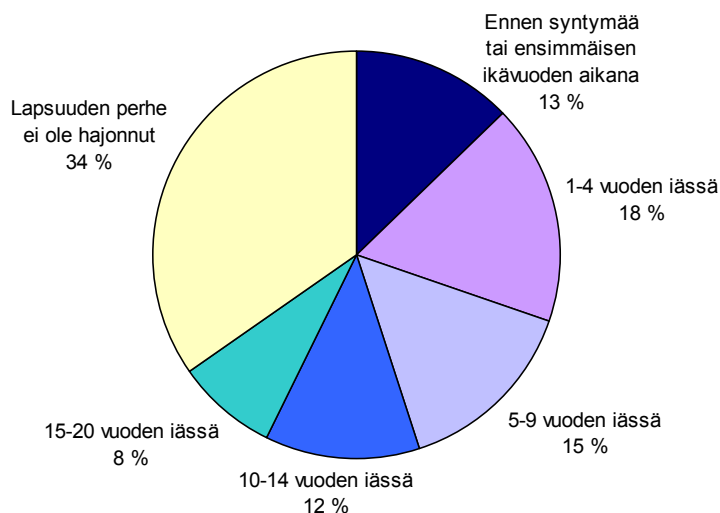
Taulukko 9 Mielentilatutkimukseen määrättyjen nuorten henkirikoksentehtäjien perhetyyppi tekohetkellä 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

Perhetyyppi tekohetkellä	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Elää biologisten vanhempien kanssa	34,0	31,1	17,3	20,5	32,6	27,2
Elää biologisen vanhemman ja isä/äitipuolen kanssa	8,5	6,6	11,5	4,5	6,5	7,6
Elää adoptioperheessä	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	0,4
Elää kasvattiperheessä	4,3	0,0	3,8	0,0	0,0	1,6
Elää yksinhuoltajaperheessä (äidin kanssa)	21,3	14,8	5,8	13,6	10,9	13,2
Elää yksinhuoltajaperheessä (isän kanssa)	10,6	3,3	1,9	9,1	4,3	5,6
Elää yksin	2,1	19,7	23,1	22,7	21,7	18,0
Elää parisuhteessa	10,6	9,8	15,4	9,1	6,5	10,4
Yksinhuoltaja	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Jakaa asunnon ystävien/sukulaisten/jonkun muun henkilön kanssa	2,1	4,9	9,6	15,9	10,8	8,4
Laitoksessa (koulukoti, lastenkoti, vankila)	4,3	9,8	5,8	2,3	6,5	6,0
Armeijassa	0,0	0,0	1,9	0,3	0,0	0,4
Ei tietoa	0,0	0,0	1,9	2,3	0,0	0,8
N	47	61	52	44	46	250

Käytännössä biologisten vanhempiensa kanssa elävä kolmannes muodosti sen osan syytetyistä, joiden lapsuuden perhe ei ollut jossakin lapsuuden tai varhaisnuoruuden vaiheessa hajonnut. Mielentilatutkimukseen määrättyistä nuorista nimittäin kahdella kolmesta biologisten vanhempien suhde oli päättynyt ennen rikokseen syyllistymistä. Osuus oli suhteellisen vakaa läpi tutkimusajanjakson.

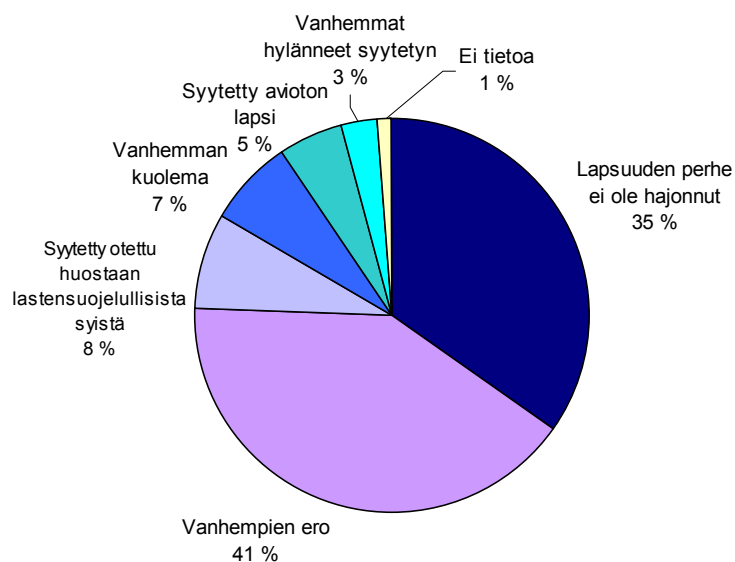
Merkille pantavaa oli myös se, että huomattavalla osalla näin oli tapahtunut tekijän varhaislapsuudessa. Joka kymmenennen lapsuuden perhe oli hajonnut ennen tekijän ensimmäisen ikävuoden päättymistä, 26 prosentilla ennen tekijän neljättä ikävuotta ja 47 prosentilla ennen kuin tekijä oli täyttänyt yksitoista. Vaikka tiedoista ei voi suoraan päätellä tekijän lapsuuden kasvuolosuhteita,

indikoivat ne, että varsin moni henkirikoksiin syllistyneistä nuorista oli varhaislapsuudestaan lähtien kasvanut epävakaissa oloissa.



Kuvio 8 Syllisen ikä lapsuuden perheen hajotessa (mielentilatutkimusaineisto; N=257)

Yleisimmin lapsuuden perhe oli hajonnut vanhempien eroon, mikä puolestaan viittasi riitaisiin kasvuolosuhteisiin jo ennen perheen hajoamista. Viisi prosenttia syllisistä oli aviottomia lapsia, kolme prosenttia oli hylätty välittömästi syntymän jälkeen. Kahdeksalla prosentilla syy lapsuuden perheen hajoamiseen oli huostaanotto.



Kuvio 9 Lapsuuden perheen hajoamisen syy (mielentilatutkimusaineisto; N=257)

Joka kolmas henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista oli jossain elämänsä vaiheessa ollut huostaan otettuna joko lastensuojelullisista syistä tai oman rikollisuutensa johdosta. Huostaan otettujen osuus oli varsin vakaa läpi ajanjakson kasvaen rikosten kokonaismäärän kasvaessa ja pienentyen määrän pienentyessä. Tällä perusteella arvioiden rikollisuuden kasvusta sekä 1980-luvun lopulla että vuosina 1998–2002 vastasivat pääosin keskimääräistä ongelmallisemman perhe- tai rikollisuustaustan omanneet nuoret.

Taulukko 10 Sijoitukset perheen ulkopuolelle nuorilla henkirikoksentehtäjillä 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Ei sijoituksia	68,1	54,1	69,2	63,6	58,7	62,4
Huostaanotto	23,4	36,1	25,0	34,1	32,6	30,4
Muu	6,4	9,8	5,8	2,3	8,7	6,8
Ei tietoa	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
N	47	61	52	44	46	250

Ensimmäisen huostaanoton tapahtuma-aika oli aineistossa vakaa läpi koko ajanjakson, keskimäärin 10–13 ikävuotta.³¹

Perheväkivaltaa jossakin elämänsä vaiheessa oli kokenut (joko uhrina tai perheenjäsenten keskinäisen väkivallan todistajana) 40 prosenttia mielentilatutkimukseen määrättyistä. Yleisimmin väkivaltainen perheenjäsen oli ollut biologinen isä. Perheväkivaltaa kokemaan joutuneiden osuus laski selvästi ajanjakson mittaan (1980-luku: 53 %; 1990-luku: 33 %; 2000-luvun alku: 28 %). Muutos kuvanee perheväkivallan, nimenomaan miesten väkivallan yleistrendiä yhteiskunnassa, eikä sitä, että syytetyt olisivat ajanjakson lopulla tulleet keskimäärin olennaisesti paremmista perheoloista kuin jakson alkupuolella. Muut perhetaustaa kuvaavat muuttajat (muun muassa vanhempien päihitteiden käyttö ja perhesuhteiden rikkonaisuus) eivät nimittäin juurikaan ajanjakson mittaan muuttuneet.

³¹ Keski-ikä 10,8 vuotta; mediaani-ikä 13 vuotta.

Taulukko 11 Nuorten henkirikoksen tehneiden kokema perheväkivalta 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Ei mainintoja perheväkivallasta	36,2	55,7	73,1	59,1	71,7	59,2
Isä väkivaltainen	46,8	29,5	19,2	22,7	23,9	28,4
Äiti väkivaltainen	4,3	8,2	3,8	4,5	8,7	6,0
Isä ja äiti väkivaltainen	2,1	1,6	3,8	2,3	6,5	3,2
Isäpuoli väkivaltainen	4,3	4,9	1,9	4,5	6,5	4,4
Tekijä väkivaltainen	4,3	1,6	3,8	4,5	4,3	3,6
Muu perheenjäsen väkivaltainen	6,4	1,6	1,9	4,5	0,0	2,8
N	47	61	52	44	46	250

Tutkimusajanjakson nuorista henkirikoksentehtävistä 56 prosenttia oli alkoholikotien³² lapsia, joka viidennellä kumpikin biologisista vanhemmista oli luokiteltu suurkuluttajaksi. Vastaavasti kolmasosa tutkituista tuli perheistä, joista ei ollut tiedossa alkoholin ongelmakäyttöä.

Tutkittujen isistä oli 1980-luvun alkupuolella yli 70 prosenttia luokiteltu suurkuluttajaksi, osuus laski vuosina 1985–1994 runsaaseen 40 prosenttiin ja kohosi jälleen 1995–2003 yli 50 prosentin. Selvempi trendi oli havaittavissa tutkittujen äitien alkoholin ongelmakäytössä. Suurkuluttajaksi luokitellun³³ äidin omaisi 1980-luvun alkupuolella 13 prosenttia syyllisistä, 1990-luvun alussa joka neljäs ja vuosina 2000–2003 jo joka kolmas. FAS-lapsiksi diagnosoituja ryhmässä oli kuitenkin ainoastaan yksi. Kaiken kaikkiaan alkoholitiperheiden lapsien kokonaisuus oli ryhmässä 1980-luvulla 57 prosenttia,

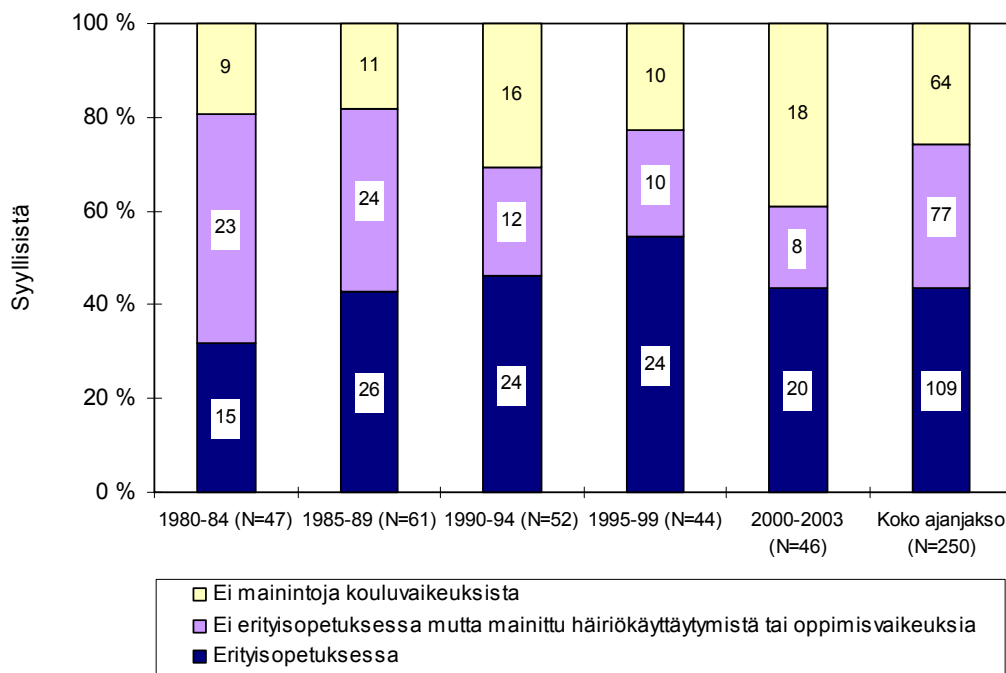
³² Kotien, joissa toinen tai molemmat vanhemmista tai vanhempien uusista elämäkumppaneista olivat alkoholin ongelmakäyttäjiä. Tältäkin osin tiedot perustuvat pääasiassa syytettyjen omiin kertomuksiin, joita on täydennetty sosiaaliviranomaisten lausunnoilla. Kyse ei ole lääketieteellisistä diagnooseista. Alkoholista, suurkuluttajaa ja ongelmakäyttäjää käytetään tässä synonyymeinä henkilöistä, joiden alkoholin käyttö on ollut ongelmallista heidän perheidensä kannalta (esim. he ovat alkoholin käyttönsä johdosta olleet kyvyttömiä huolehtimaan lapsistaan ja itsestään tai humalaväkivallallaan terrorisoineet perhettään). Syytettyjen kertomuksissa heitä on yleisimmin luonnehdittu ”juupoiksi”.

³³ Ks. edellinen viite: kyse ei ole lääketieteellisistä diagnooseista, vaan syytettyjen ja sosiaaliviranomaisten kuvauksista äitien alkoholin käytöstä. On mahdollista, että naisten alkoholin käytön lisääntyessä, sosiaaliviranomaiset ovat alkaneet ajanjakson kuluessa lausunnoissaan kiinnittää siihen aiempaa tarkemmin huomiota. Muutos lienee kuitenkin pääosin todellinen. Äitien alkoholin ongelmakäyttö oli tullut nimittäin koko ajanjaksolla sosiaaliviranomaisten tietoon pääosassa tapauksia vasta vaiheessa, kun se oli jo merkittävästi alkanut vaikuttaa heidän kykyynsä huolehtia lapsistaan. Alkoholisoituminen oli siten yleensä jo pitkälle edennyt.

1990-luvulla 51 prosenttia ja vuosina 2000–2003 63 prosenttia. Nimenomaan äitien alkoholin ongelmakäytön lisääntymisen voi otaksua vaikuttaneen ryhmän lapsuusajan sosiaalisiin olosuhteisiin heikentävästi. Pääosa tutkituista oli rikkoutuneista perheistä ja viettänyt lapsuutensa ja nuoruutensa yleensä äidin kasvatettavana. Alkoholisti-isien suora vaikutus syyllisten elinolosuhteisiin oli päättynyt normaalisti jo varhaislapsuudessa lapsuuden perheen hajotessa.

Koulutus ja koulumenestys

Kahdeksan prosenttia aineiston nuorista oli keskeyttänyt peruskoulun, 13 prosentilla koulu oli tekohetkellä kesken. Lopuilla oli peruskoulun päästötodistus.



Kuvio 10 Peruskoulussa erityisopetusta saaneiden tai käytös- tai oppimisongelmia omaavien osuus nuorista henkirikoksentehtävistä 1980–2003 (mielentilatutkimusaineisto)

Peruskoulun suorittaneidenkin koulunkäynti oli yleensä ollut oppimis- ja käytösongelmien leimaama ala-asteelta alkaen. Ajanjakson mittaan kouluongelmien osuus kuitenkin väheni merkittävästi: 1980-luvun runsaasta 80 prosentista, vuosien 2000–2003 60 prosenttiin. Siten viime vuosien syyllisistä peräti 40 prosenttia oli sellaisia, joilla koulu oli sujunut saatujen lausuntojen

valossa ongelmitta. Tulos on mielenkiintoinen, kun sitä vertaa jäljempänä esitettäviin tietoihin syyllisten päihteiden väärinkäytöstä ja psykiatrisesta hoitohistoriasta (joissa vastaavaa muutosta ei tapahtunut) tai tietoihin heidän peruskoulun päästötodistuksen keskiarvostaan (jossa myöskään ei ajanjaksolla tapahtunut muutosta).³⁴ On mahdollista, että muutos kuvaa ennemminkin koulu laitoksen suhtautumisessa oppimis- ja käytösongelmaisiin oppilaisiin tapahtunutta kehitystä kuin oppimiso ongelmien tosiasiallista vähentymistä henkirikoksiin syyllistyneiden nuorten parissa. Esimerkiksi erityisopetuksen lisääntyminen on saattanut johtaa siihen, että oppimis- ja käytösongelmaiset nuoret eivät samalla tavalla leimaudu ongelmaoppilaisiksi kuin aikaisemmin.

Peruskoulun jälkeen hankittua ammattikoulutusta koskevat tiedot olivat myös osin vaikeasti tulkittavia. Vielä 1980-luvulla joka viidennellä 18–20-vuotiaista henkirikoksiin syyllistyneistä oli ammatillinen tutkinto, vuosina 2000–2003 enää kuudella prosentilla. Samanaikaisesti kuitenkin täysin vaille ammattikoulutusta olevien osuus pieneni 1980-luvun 33 prosentista 2000-luvun alun 16 prosenttiin. Muutos ei kuitenkaan näkynyt siis tutkinnon suorittaneiden määrässä tai osuudessa, vaan oppilaitoksissa olevien (9 % vs. 32 %) ja opintonsa (päihdeongelmien johdosta) keskeyttäneiden (35 % vs. 45 %). Osuuden muutos ei siten välttämättä kuvaa sitä, että syyllisillä olisi 2000-luvun alussa ollut keskimäärin normaalimpi tausta kuin aiemmin, vaan osin myös yleisempiä työmarkkinoilla ja koulutusjärjestelmässä tapahtuneita muutoksia.

Taulukko 12 18–20-vuotiaiden henkirikoksen tekijöiden peruskoulun jälkeinen koulutus 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Lukion päästötodistus	0,0	0,0	2,6	0,0	0,0	0,6
Ammattikoulun päästötodistus	22,6	22,7	10,5	0,0	6,5	13,3
Lukiossa	0,0	0,0	0,0	3,6	6,5	1,7
Ammattikoulussa	16,1	4,5	2,6	7,1	19,4	9,3
Opistossa/yliopistossa	0,0	0,0	5,3	3,6	6,5	2,9
Keskeyttänyt	22,6	43,2	31,6	32,1	45,2	35,5
Ei ole	38,7	29,5	47,4	53,6	16,1	36,6
N	31	44	38	28	31	172

³⁴ Peruskoulun päättäneiden syytettyjen päästötodistuksen kaikkien aineiden keskiarvo oli aineistossa 6,7. Keskiarvo oli vakaa läpi koko ajanjakson.

Työelämäsuhde

Aineiston syyllisistä joka neljäs oli tekoajankohtana joko koululainen tai opiskelija, ansiotyössä oli 14 prosenttia. Toimettomia³⁵ ryhmästä oli 57 prosenttia. Toimettomien osuus oli huomattavasti keskimääräistä pienempi ajanjakson alussa ja lopussa. 1980-luvun alussa joka kolmas syyllisistä oli vielä ansiotyössä. Osuus laski tasaisesti vuosikymmenen mittaan ja romahti lamavuosina. Vuosina 2000–2003 ansiotyöläisiä ryhmässä oli enää neljä prosenttia.

Taulukko 13 Nuorten henkirikoksentehtäjien työelämäsuhde tekohetkellä 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Koululainen	12,8	8,2	13,5	4,5	26,1	12,8
Opiskelija	8,5	3,3	5,8	15,9	28,3	11,6
Työssä	31,9	18,0	11,5	2,3	4,3	14,0
Työtön/toimeton	40,4	68,9	61,5	70,5	39,1	56,8
Eläkkeellä	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Asevelvollinen	2,1	0,0	3,8	2,3	2,2	2,0
Muu	2,1	1,6	1,9	4,5	0,0	2,0
Ei tietoa	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	0,4
Keski-ikä	18,0	18,4	18,5	18,2	18,0	18,2
N	47	61	52	44	46	250

Sitä vastoin, kuten edellä on mainittu, koululaisten ja opiskelijoiden osuus ryhmässä kasvoi ajanjaksolla, jälkimmäisten nimenomaan lamavuosina ja niiden jälkeen. Vuosina 2000–2003 koululaiseksi tai opiskelijaksi ryhmästä oli luokiteltu jo 54 prosenttia. Muutos ei ole selitettävissä ikäjakaumalla, sillä tutkittujen keski-ikä ei juurikaan muuttunut ajanjakson mittaan. Muutos kuvanee ainakin osin sitä, että ongelmanuoret sijoittuvat entistä suuremmassa määrin koulutusjärjestelmään ikiopiskelijoiksi, koska heillä ei enää ole mahdollisuuksia sijoittua työmarkkinoille.

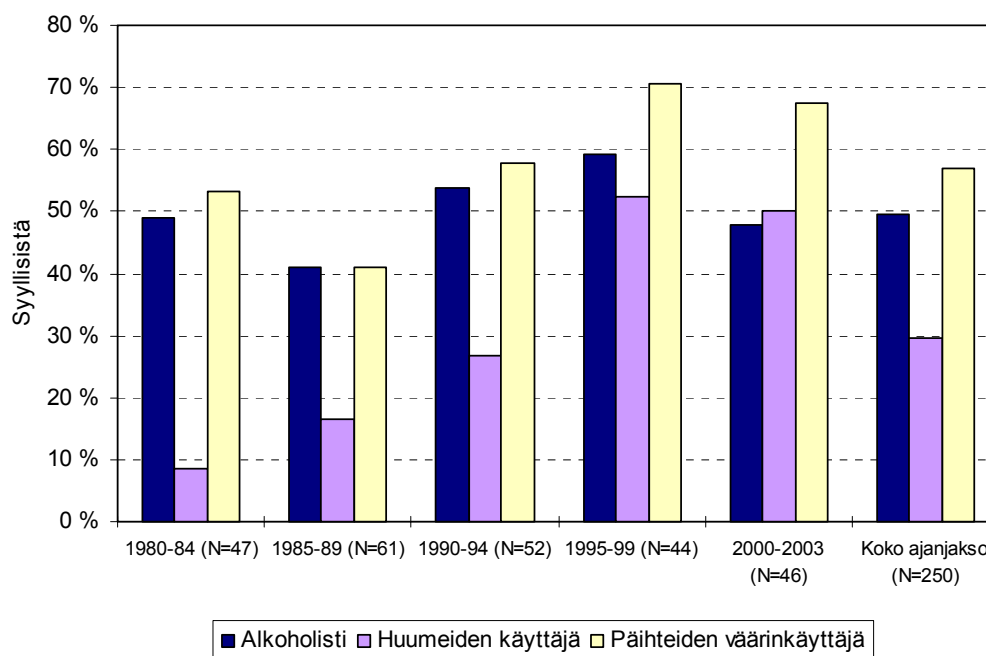
Päihteiden käyttö

Pääosa henkirikoksiin syyllistyvistä nuorista on päihteiden väärinkäyttäjiä. Tässä suhteessa tilanne on pysynyt ennallaan viimeisen neljännesvuosisadan.

³⁵ Henkilöitä, jotka eivät olleet työelämässä eivätkä opiskelleet.

Aineiston nuorista puolet oli diagnosoitu alkoholisteiksi,³⁶ alkoholin ongelmakäyttäjien osuus oli tuntuvasti korkeampi. Alkoholistien osuus syyllisistä oli vakaa koko ajanjakson ja vain hieman alhaisempi kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Kaikista vuosina 1987–89 mielentilatutkimukseen määrätystä henkirikoksenteijöistä alkoholistiksi diagnosoitujen osuus oli 54 prosenttia (Pajuoja 1995, 157).

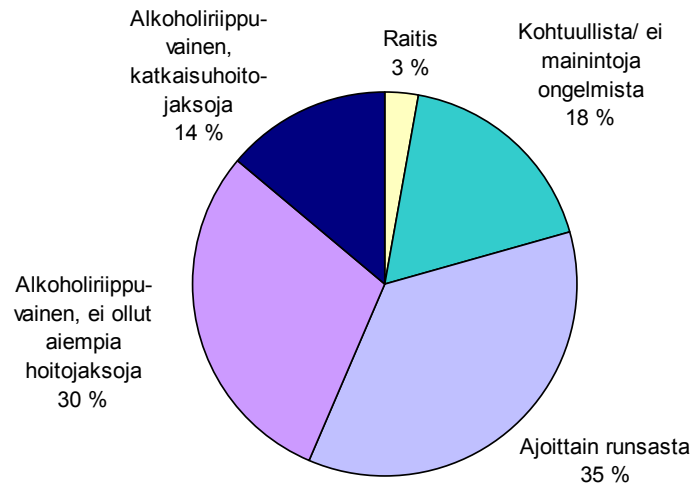
Huumausaineiden käyttäjien osuus ja absoluuttinen määrä kasvoivat sen sijaan nopeasti ajanjaksolla: 1980-luvun alun yhdeksästä prosentista vuosien 2000–2003 50 prosenttiin. Samalla myös päihteiden väärinkäyttäjien kokonaisosuus kasvoi 53 prosentista 67 prosenttiin.



Kuvio 11 Nuorten henkirikoksenteijöiden päihteiden käyttö 1980–2003 (mielentilatutkimusaineisto)

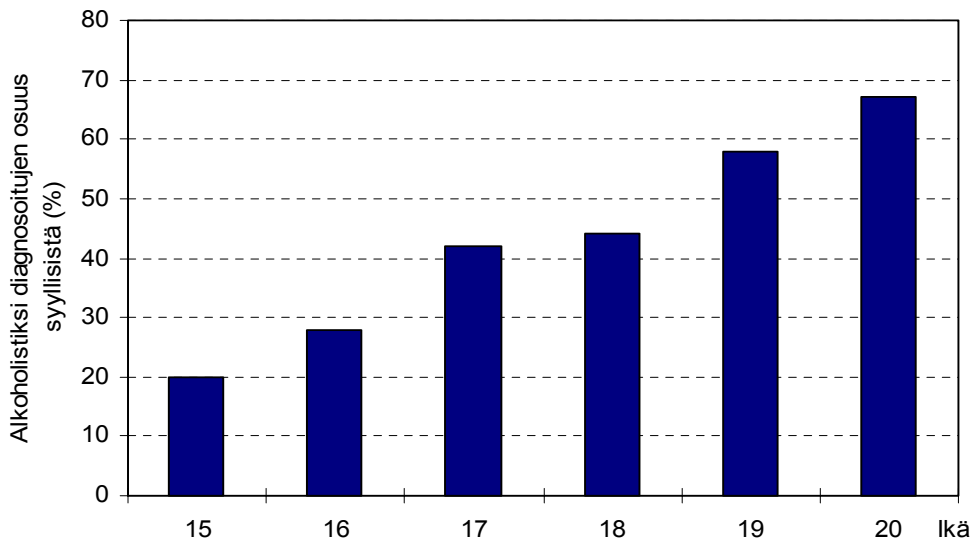
Syyllisten omien kertomusten mukaan 80 prosenttia harrasti humalahakuista juomista säännöllisesti, raittiita tai kohtuullisesti alkoholia nauttavia oli ryhmässä ainoastaan joka viides.

³⁶ Joko mielentilatutkimuksessa tai aiemmin, alkoholistiksi on luokiteltu myös ne jotka olivat olleet katkaisuhoidossa alkoholiriippuvuuden johdosta, vaikka heitä ei mielentilatutkimuksessa olisikaan diagnosoitu alkoholistiksi.



Kuvio 12 Nuorten henkirikoksenteekijöiden alkoholin käyttö tutkitun oman kertomuksen mukaan (mielentilatutkimusaineisto; N=257)

Alkoholinväärinkäyttödiagnoosien suhteellinen määrä oli jonkin verran korkeampi pojilla (50 %) kuin tytöillä (42 %). Kuitenkin myös osuutta tytöistä on pidettävä erittäin korkeana syytettyjen ikään nähden. Kuten luonnollista oli-kin, diagnoosien määrä ja suhteellinen osuus lisääntyivät syytettyjen iän mukana.



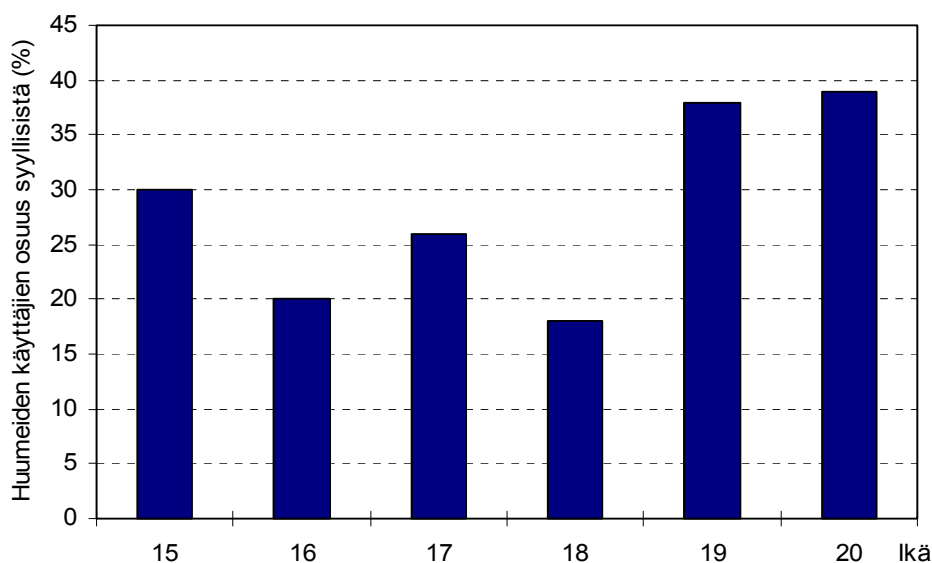
Kuvio 13 Henkirikoksiin syyllistyneiden poikien diagnosoitu alkoholin väärinkäyttö iän mukaan 1980–2003 (mielentilatutkimusaineisto)³⁷

³⁷ N=15 v: 10; 16 v: 25; 17 v: 38; 18 v: 55; 19 v: 53; 20 v: 57.

Kaiken kaikkiaan alkoholin ongelmakäyttö oli ryhmässä poikkeuksellisen yleistä ikään ja sukupuoleen katsomatta.

Syyllisten huumeiden (toisin kuin alkoholin) käyttöä koskevat mielentilatutkimusten diagnoosit olivat ajanjaksolla pitkään epäyhtenäisiä. Syynä lienee se, että huumeiden käyttö oli ryhmässä ajanjakson alkupuolella vielä harvinaista ja osin tästä johtuen sillä ei ilmeisesti nähty olevan sellaista relevanssia syyntakeisuusarvioinnin kannalta kuin alkoholin käytöllä. Seuraavassa huumeiden käyttäjiksi on luokiteltu kaikki *säännöllisesti tekoajankohtana huumeita tai psyykelääkkeitä ja alkoholia* käyttäneet syylliset.³⁸

Huumeita tai psyykelääkkeitä (yhdessä alkoholin kanssa) säännöllisesti käyttäneiden määrä ja suhteellinen osuus kasvoivat ryhmässä nopeasti 1990-luvulla. Kun vuosina 1980–84 huumeiden käyttäjiksi luokiteltavia oli aineistossa neljä (9 %), vuosina 2000–2003 määrä oli jo 23 (50 %). Pääosa heistä käytti samanaikaisesti hyvin monentyypisiä päihteitä (alkoholin lisäksi).



Kuvio 14 Huumeiden käyttäjien osuus henkirikoksiin syyllistyneistä pojista iän mukaan 1980–2003 (mielentilatutkimusaineisto)³⁹

Tekijän iällä ei ollut yhtä selvää merkitystä huumausaineiden käyttöön kuin alkoholismidiagnooseissa (osin syynä oli juuri se että luokittelu ei huumausaineiden osalta pohjautunut diagnooseihin). Kuitenkin myös huumeiden käyttä-

³⁸ Esimerkiksi kerran viikossa amfetamiinia nuuskannut epäilty on luokiteltu huumeiden käyttäjäksi, sen sijaan epäiltyä, joka on kertonut *kokeilleensa* viimeisen vuoden aikana *muutaman kerran* amfetamiinia ei ole katsottu huumeiden käyttäjäksi.

³⁹ N=15 v: 10; 16 v: 25; 17 v: 38; 18 v: 55; 19 v: 53; 20 v: 57.

jien osuus oli korkein vanhimmissa ikäryhmissä (19–20-vuotiaat). Tytöistä huumeiden käyttäjiä oli 21 prosenttia, pojista 29 prosenttia.

Yleisimmin käytetty huume oli koko ajanjakson kannabis, nimenomaan hasis (1980-luvulla 8 %, 2000–2003 39 % syyllisistä). Amfetamiinia käytti säännöllisesti 1980-luvun alkupuolella neljä prosenttia syyllisistä, vuosina 2000–2003 osuus oli 33 prosenttia. Psykelaakkeiden ja alkoholin sekakäyttäjiä oli ryhmässä 1980-luvulla kahdeksan prosenttia, 2000–2003 30 prosenttia. Ainoa päihtymisen muoto, jonka käyttö väheni ajanjaksolla, oli liuottimien ja liimojen imppaus.⁴⁰ Huumeiden käytön kasvu syyllisten parissa 1990-luvun mittaan painottui kovien huumeiden ja kannabiksen käyttöön.

Kaiken kaikkiaan päihteiden väärinkäyttäjien, alkoholin ja huumausaineiden, suhteellinen osuus oli henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista erittäin korkea, näin oli paitsi tekijän iästä ja sukupuolesta, myös mielentilatutkimuksen diagnoosista riippumatta. Ymmärrystä vailla oleviksi todetuistakin, säännönmukaisesti skitsofreniasta tai psykooseista kärsivistä, lähes puolet täytti joko alkoholistin tai huumeiden väärinkäyttäjän kriteerit. Merkille pantavaa oli lisäksi se, että väärinkäyttäjien osuus kasvoi ryhmässä ajanjakson mittaan olennaisesti, yli 10 prosenttiyksikköä. Vaikka vuosien 1998–2002 henkirikollisuuspiikin syylliset olivat työelämäsuhdejakaumaltaan aiempaa lähempänä normaaliväestöä ja vaikka kouluongelmaisiksi mainittujen osuus heistä oli aiempaa pienempi, päihteiden väärinkäyttäjistä heistä oli aiempaa useampi.

Aiemmat psyykkiset ongelmat, älykkyys ja mielentilatutkimuksen diagnoosi

Puolet henkirikoksiin ajanjaksolla syyllistyneistä nuorista oli jossain elämänsä vaiheessa ollut yhteydessä mielenterveyspalveluihin, joka neljäs oli ollut lapsuudessaan tai nuoruudessaan psykiatrisessa laitoshoidossa. Osuus oli vakaa koko ajanjakson 1980-luvun alkua lukuun ottamatta. Pääosa oli saatettu hoitoon kouluterveydenhoitohenkilöstön toimesta. Kouluterveydenhoito näyttäisi siis havaitsevan potentiaalisesti väkivaltaiset nuoret suhteellisen hyvin ja jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa ja myös hoitoon ohjaus toimii. Itse hoito oli kuitenkin usein katkennut alkuunsa joko hoidettavan tai (useimmiten) hänen huoltajiensa vastustukseen. Toisaalta se ei ollut tehonnut tässä ryhmässä toivutulla tavalla niissäkään tapauksissa, joissa oli jatkunut vuosiakin.

⁴⁰ 1980-luvulla 6 prosenttia, 2000–2003 2 prosenttia.

Taulukko 14 Nuorten henkirikoksenteekijöiden aiempi psykiatrinen hoitohistoria 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Laitoshoidossa	14,9	36,1	21,2	25,0	28,3	25,6
Avohoidossa/tutkimuksissa	6,4	24,6	32,7	31,8	21,7	23,6
Pyrkinyt hoitoon ennen rikosta, ei päässyt	0,0	0,0	0,0	2,3	2,2	0,8
Ei aiempaa psykiatrista hoitoa/tutkimuksia	74,5	34,4	46,2	36,4	47,8	47,2
Ei tietoa	4,3	4,9	0,0	4,5	0,0	2,8
N	47	61	52	44	46	250

Mielentilatutkimuksiin liittyy säännönmukaisesti myös tutkittavien älykkyyden mittaaminen (WAIS-R).⁴¹ Tulokset oli kuitenkin saatavissa vain osasta ryhmää, sillä osa mielisairaaloista jätti ne kirjaamatta lausuntoihin. Koska tutkimussairaalat olivat aineistossa valikoituneet suhteellisen satunnaisesti, näinkin saatuja tuloksia voitaneen pitää kattavina koko ryhmän suhteen.⁴²

Taulukko 15 Nuorten henkirikoksenteekijöiden kokonaisälykkyydosamäärä (WAIS-R) 1980–2003 (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä	Mies	Nainen	15–17-vuotiaat	18–20-vuotiaat
Keskiarvo	91,7	98,9	96,1	91,6	94,0	94,7	94,7	94,3	96,7	93,8
Mediaani	95	102	98	92,5	95,5	97	97	101	97	96,5
Keskihajonta	15	13	13	15	14	14	14	15	13	15
Minimi	61	60	76	61	68	60	60	63	63	60
Maksimi	124	123	125	114	111	125	125	108	124	125
N	41	50	21	32	28	179	170	9	57	122
Heikkolahjaisia	17 %	7 %	8 %	14 %	7 %	10 %	10 %	11 %	9 %	11 %
N	47	61	52	44	46	250	238	19	79	178

Syyllisistä 10 prosenttia täytti heikkolahjaisen kriteerit, osuus oli käytännössä sama pojista ja tytöistä, samoin 15–17-vuotiaista ja 18–20-vuotiaista. Myös muiden kuin heikkolahjaiseksi diagnosoitujen älykkyydosamäärä jäi keskimäärin normaalitason alapuolelle. Keskiarvokokonaisälykkyydosamäärä oli ryhmässä 95, ollen alhaisimmillaan 1980-luvun alussa ja jakson lopussa

⁴¹ Wechsler Adult Intelligence Scale Revised. Testi koostuu kahdesta osiosta, joista toinen mittaa kielellistä lahjakkuutta ja toinen suorituskykyä (ks. Nummenmaa 2002, 72–75).

⁴² Valikointiperusteena aineistossa näyttäisi yleensä olleen tutkittavan sijoitus/asuinpaikka (ks. myös Pajuoja 1995, 81–83).

1998–2003.⁴³ Syyllisten heikko koulumenestys ei siten peilannut ainoastaan huonoa oppimismotivaatiota, vaan ryhmässä oli keskimääräistä alhaisemman kognitiivisen suorituskyvyn omaavien yliedustus kautta koko ajanjakson. Sama ilmiö on havaittu myös vanhempien ikäryhmien syyllisillä, ainakin naisilla (Weizmann-Henelius 2004, 26–27). Tyttöjen ja poikien keskimääräinen kokonaisälykkyydosamäärä oli aineistossa identtinen.

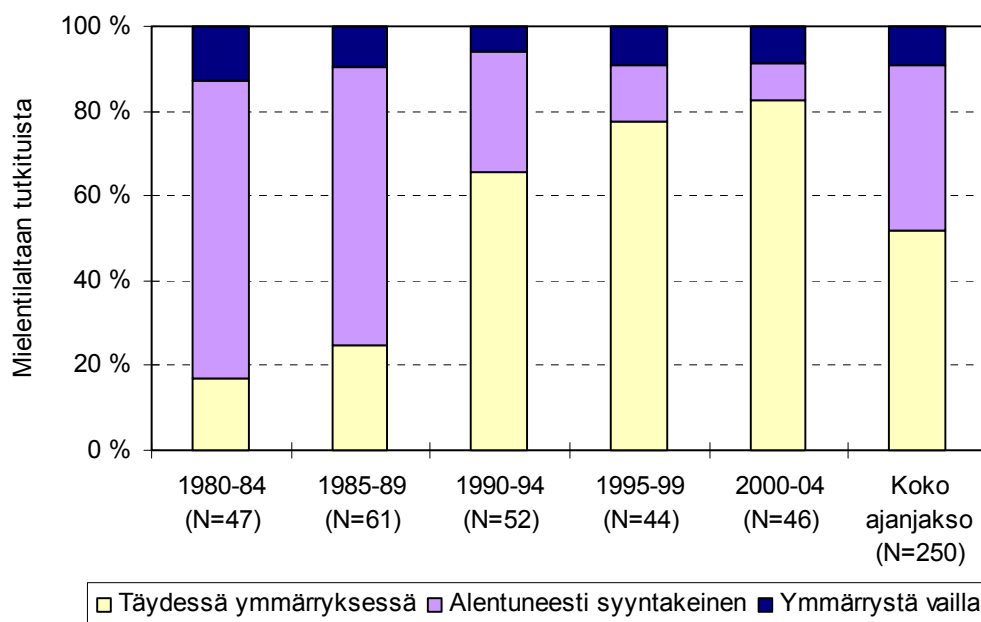
Keskimäärin seitsemälle prosentille syyllisiä ei löydetty mielentilatutkimuksessa diagnosoitavaa mielenterveyden, persoonallisuuden tai käytöshäiriötä. Osuus oli vakaa jakson loppua lukuun ottamatta; vuosina 2000–2003 diagnosoitavien osuus oli peräti 17 prosenttia.

Taulukko 16 Mielentilatutkimuksen loppudiagnoosi nuorilla henkirikoksenteijöillä 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Skitsofrenia	4,3	4,9	3,8	6,8	8,7	5,6
Psykoosi	6,4	1,6	0,0	2,3	0,0	2,0
Persoonallisuushäiriö	74,5	75,4	71,2	65,9	50,0	68,0
Käyttäytymishäiriö	0,0	8,2	13,5	15,9	15,2	10,4
Sopeutumishäiriö	0,0	4,9	9,6	0,0	2,2	3,6
Heikkolahjaisuus	17,0	6,6	7,7	13,6	6,5	10,0
Alkoholiriippuvuus/alkoholin väärinkäyttö	42,6	29,5	53,8	59,1	45,7	45,2
Huumaus/lääkeaineriippuvuus	2,1	11,5	9,6	27,3	37,0	16,8
Kehityshäiriö	4,3	1,6	0,0	2,3	0,0	1,6
Masennustila	12,8	6,6	7,7	2,3	10,9	8,0
Muu	10,6	13,1	15,4	15,9	6,5	12,4
Ei diagnosoitavaa	8,5	4,9	5,8	0,0	17,4	7,2
N	47	61	52	44	46	250

Yleisin diagnoosi oli persoonallisuushäiriö (68 %) tai alkoholiriippuvuus (45 %). Vakavista, sairaalahoitoa vaativista mielisairauksista kärsiviä oli ryhmässä suhteellisen vähän: skitsofrenia todettiin kuudella prosentilla (osuus tosin kasvoi ajanjaksolla selvästi), psykoosi kahdella prosentilla.

⁴³ Keskiarvotulos WAIS-R testissä on 100 (keskihajonta 15 tai 24). Valtaosan väestöä (yli 90 %) älykkyydosamäärä asettuu välille 80–120. Heikkolahjaiseksi luokitellaan henkilö, jonka älykkyydosamäärä on 70–79, ja kehitysvammaiseksi henkilö, jolla osamäärä on alle 70. Tässä heikkolahjaisella on viitattu kaikkiin henkilöihin, joiden älykkyydosamäärä on ollut alle 80 (ks. Nummenmaa 2002, 72–75).



Kuvio 15 Syyntakeisuusarvio nuorille henkirikoksentehtäjöille tehdyissä mielentilatutkimuksissa 1980–2004 (mielentilatutkimusaineisto)

Vakavien mielisairauksien vähäisyys näkyi myös mielentilatutkimuksissa annetuista syyntakeisuusarvioista. Syyntakeettomaksi todettuja oli aineistossa yhdeksän prosenttia, osuus oli vuodesta toiseen jokseenkin vakaa. Merkittävä muutos tapahtui ajanjaksolla alentuneesti syyntakeinen -kategorian käytössä. Arvion sai 1980-luvun alussa vielä 70 prosenttia tutkituista, vuosina 2000–2004 enää yhdeksän prosenttia. Muutoksen taustalla oli tulkintakäytännön muutos, eikä siitä voi tehdä päätelmiä tutkittujen mielenterveyden tilasta.

Aiempi rikollisuus

Aineiston syyllisistä 54 prosentilla oli rikosrekisteri⁴⁴ henkirikoksen tehdesään ja 15 prosenttia oli ollut aiemmin vankilassa ainakin kerran. Joka neljännellä oli aiempia väkivaltarikostuomioita (pahoinpitelyrikoksista), aineistoon sisältyi lisäksi yksi henkilö joka ehti uusia tutkimusajanjaksolla henkirikoksen. Rikosrekisterin omanneiden osuus oli vakaa koko ajanjakson vuosia 2000–2003 lukuun ottamatta. 2000-luvun alun henkirikospiikin syyllisillä oli aiempaa nuhteettomampi tausta, vain 37 prosenttia omasi rikosrekisterin. Tässä suhteessa he erosivat 1980-luvun lopun rikospiikin syyllisistä, joista keskimääräistä useammalla oli rikosrekisteri.

Taulukko 17 Nuorten henkirikoksentehtäjäiden aiemmat tuomiot ja ehdottomat vankeusrangaistukset 1980–2003, % (mielentilatutkimusaineisto)

	1980–84	1985–89	1990–94	1995–99	2000–2003	Yhteensä
Rikosrekisteri	51,1	65,6	53,8	56,8	37,0	53,6
Aiempia väkivaltarikostuomioita	23,4	29,5	32,7	20,5	19,6	25,6
Aiempia suoritettuja ehdottomia vankeustuomioita	12,8	27,9	13,5	6,8	8,7	14,8
N	47	61	52	44	46	250

Viime vuosien henkirikokseen syyllistyneiden nuorten nuhteettomuus saattoi kuitenkin olla osin näennäistä.⁴⁵ Nimittäin aiempaa väkivaltarikollisuutta (ilmitullutta ja ilmi tulematonta) koskevissa tiedoissa muutos oli huomattavasti vähäisempi. Koko tutkimusajanjakson ajan nuorilla henkirikoksentehtäjäillä oli henkirikosta edeltänyt yleensä suhteellisen pitkä väkivaltarikosten sarja (josta vain pieni osa oli tullut viranomaisten tietoon tai johtanut syytteesen). Syyll-

⁴⁴ Rikosrekisteriin kirjataan vain vankeusrangaistukset (ehdoton ja ehdollinen) sekä yhdyskuntapalvelutuomiot. Kyse on siis henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet keskimääräistä törkeämpiin rikoksiin. Normaalirangaistus lievemmistä pahoinpitelyrikoksista (ml. pahoinpitely) ja omaisuusrikoksista erityisesti nuorille, joihin tulee soveltaa rikoslaisissa määrättyä rangaistuksen vähentämisperustetta, on sakkorangaistus. Aineiston syytettyjen muusta kuin vankeustuomioihin johtaneesta aiemmasta rikollisuudesta oli saatavissa tietoja heidän omista kertomuksistaan ja sosiaaliviranomaisten lausunnoista ja se oli ollut huomattavasti yleisempää kuin rikosrekisteritietojen pohjalta voisi päätellä. Esimerkiksi pahoinpitelyihin oli syyteytistä syyllistynyt aiemmin 64 prosenttia kun aiempia pahoinpitelytuomioita oli vain joka neljännellä. Tilanne omaisuusrikollisuuden osalta lienee ollut suurin piirtein vastaava.

⁴⁵ Ks. edellinen alaviite. Ajanjaksojen väliin osuu rikoslain kokonaisuudistus sekä merkittäviä uudistuksia seuraamusjärjestelmässä. On mahdollista, että ne selittävät osin rikosrekisterin omaavien osuuden pientymistä.

listen ja heidän omaistensa kertomusten sekä sosiaaliviranomaisten lausuntojen perusteella kaikkiaan 64 prosenttia aineiston syyllisistä oli syyllistynyt aiemmin (yleensä humalasideonnoiksi) vakaviin väkivallantekoihin. Vuosina 1998–2003 osuus oli 61 prosenttia, ennen vuotta 1998 64 prosenttia. Muutos oli samansuuntainen kuin aiemmissa vankeustuomioissa tapahtunut, mutta huomattavasti vähäisempi. Se oli itse asiassa niin pieni, että sen voi katsoa aiheutuneen lähinnä satunnaistekijöistä.

Yhteenvetoa

Suomessa on viime vuosikymmeninä syyllistynyt vuosittain henkirikoksiin keskimäärin yksitoista alle 21-vuotiasta nuorta. Rikollisuuden ikäryhmään suhteutettu taso on suurin piirtein sama kuin muissa läntisen Euroopan maissa ja kansainvälisesti alhainen. Se on ollut myös vakaa jo puoli vuosisataa ajoitaisista, lyhytaikaisista rikollisuuspiikeistä huolimatta. Näin ei ole kuitenkaan ollut aina, vaan toisen maailmansodan jälkeinen aika on merkinnyt poikkeuksellisen pitkää suvantovaihetta nuorten henkirikollisuudessa maassamme.

Nuorten henkirikokset eroavat vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta muun muassa ryhmäluonteensa, julkisuuteensa ja uhriensa osalta. Nuorten väkivalta on myös muuta henkirikollisuutta suunnitelmallisempaa ja raaempaa. Rikokset liittyvät huomattavan usein omaisuusrikoksiin. Nuorten ja vanhempien ikäryhmien väkivaltaa yhdistää puolestaan kiinteä yhteys alkoholin käyttöön ja syyllisten yhteiskunnallinen syrjäytyminen. Alkoholisidonnaisten rikosten osuus nuorten henkirikoksista on sama kuin vanhemmissakin ikäryhmissä ja yhteistä on myös se, että nuorillakin rikosta on yleensä edeltänyt pitkähkö väkivallantekojen sarja. Kahdella kolmesta henkirikoksiin syyllistyvistä nuorista on takanaan aiempaa väkivaltarikollisuutta.

Suhteellisen suuri osa nuorista henkirikoksenteijöistä on erottautunut jo varhaislapsuudessaan ikätovereistaan. Huomattavalla osalla lapsuudenperhe on hajonnut ensimmäisten ikävuosien aikana vanhempien päihdeongelmista juontuneisiin ristiriitoihin. Peruskoulu on sujunut oppimis- ja käytösongelmien merkeissä. Erityisopetuksessa syyllisistä on ollut joka toinen, joka kolmas on otettu huostaan viimeistään teini-iässä joko lastensuojelullisista syistä tai oman rikollisuutensa johdosta. Pääosa on aloittanut päihdeiden käytön hyvin nuorena ja myös alkoholisoitunut poikkeuksellisen nopeasti. Nuorista henkirikoksenteijöistä puolet on diagnosoitu alkoholisteiksi. Puolet on huumausai-

neiden käyttäjiä ja 80 prosenttia alkoholin riskikäyttäjiä. Huomattavalla osalla myös vanhemmat ovat päihteiden ongelmakäyttäjiä.

Kaiken kaikkiaan nuorten ja vanhempien ikäryhmien henkirikollisuuden taustatekijät vaikuttaisivat Suomessa tällä hetkellä olevan varsin samantyyppisiä, ainakin syyllisten sosiaalinen ja päihdeprofiili ovat hyvin samankaltaiset. Riskiryhmä on sama: yhteiskunnasta syrjäytyneet päihteiden väärinkäyttäjät.

Viimeisten vuosien aikana lehtien otsikoissa, viranomaisten pohdinnoissa ja kriminologisessa tutkimuksessa on ajoittain esiintynyt arveluja ns. normaalinuorten väkivalta- ja henkirikollisuuden lisääntymisestä. Pohdinnoille on löydettävissä pohjaa sekä historiasta että eräistä viime vuosien kehityskuluista. Normaalinuorten väkivaltakäyttäytymisen rajutkin äkilliset muutokset eivät ole tuntemattomia Suomen henkirikollisuuden historiassa, vaan niitä on esiintynyt säännöllisin väliajoin. Yleensä äkilliset muutokset ovat ilmenneet sellaisissa historiallisissa vaiheissa, joihin on liittynyt sekä voimakas yhteiskunnallinen murros että poikkeuksellisen suuren ikäluokan tuleminen itsenäistymisikään. Tällä hetkellä käynnissä oleva yhteiskunnallinen murros on kuitenkin huomattavasti hillitympi kuin aiempina nuorisoväkivallan ongelma-ajankausina ja itsenäistymisikäisten nuorten ikäluokat ovat pikemminkin poikkeuksellisen pieniä ja pienentymässä. Tiettyjä muutoksia henkirikoksiin syyllistyvien nuorten taustassa on kuitenkin ollut viime vuosina havaittavissa. Rikoksiin syyllistyvien koulutus- ja työelämätaustajakauma on muuttunut aiemmasta selvästi normaalimmaksi, nuorten sosiaalinen tausta eli vanhempien sosioekonominen asema on aiempaa lähempänä keskivertoväestöä ja diagnosoitavissa olevista persoonallisuus- ja mielenterveyshäiriöistä kärsivien osuus syyllisistä on pienentynyt. Ainakin ensin mainitun muutoksen taustalla lienevät kuitenkin pikemminkin yleiset yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset kuin muutokset nuorten syyllisten yksilöllisissä ominaispiirteissä. Toisaalta on olemassa eräitä tärkeitä piirteitä, joiden suhteen henkirikokseen syyllistyneiden nuorten ryhmä ei ole viime vuosina ”normalisoitunut”. Henkirikoksen tehneet nuoret tulevat yhtä rikkonaisista perheoloista kuin ennenkin ja päihteiden ongelmakäyttö on ryhmässä pikemminkin lisääntynyt kuin vähentynyt.

Lähteet

- Carcach, Carlos (1997) *Youth as Victims and Offenders of Homicide*. Trends and Issues in Crime and Criminal Justice 73. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Dooley, Enda (1995) *Homicide in Ireland 1972–1991*. Dublin: Department of Justice.
- Heide, Kathleen M. (1999) Youth Homicide. *Teoksessa* M.D. Smith & M.A. Zahn: *Studying and Preventing Homicide*. London: Sage.
- Heide, Kathleen M. (2003) Youth Homicide: A Review of the Literature and a Blueprint for Action. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47(1), s. 6–36.
- Häkkänen, Helinä & Hagelstam, Camilla (2003) Nuoret henkirikosten tekijöinä: viime vuosien kehityspiirteet ja niiden tausta. *Rikostutkimus 2002*, s. 31–40.
- Kaipainen, Markku (1996) *Nuorten vakava väkivalta*. Helsinki: Hyks psykiatrian klinikka oikeuspsykiatrian yksikkö.
- Kivivuori, Janne (1999) *Suomalainen henkirikos. Teonpiirteet ja tekojen olosuhteet vuosina 1988 ja 1996*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159.
- Kivivuori, Janne (2002) Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (3)1.
- Koskivirta, Anu (2001) *Sisäinen vihollinen. Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä vuosikymmeninä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Leistra, Gerlof & Nieuwebeerta, Paul (2003) *Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Prometheus.
- Lehti, Martti (1997) *Viron henkirikollisuus 1990-luvulla*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 148.
- Lehti, Martti (2001) *Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178.
- Lehti, Martti (2002) *Henkirikokset 1998–2000. Tutkimus poliisin tietoon vuosina 1998–2000 tulleista henkirikoksista*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 194.
- Nummenmaa, Lasse (2002) *Psykometriikan perusteet. Psykologian opintomonisteita 3/2002*. Turku: Turun yliopiston psykologian laitos.
- Pajujoja, Jussi (1995) *Väkivalta ja mielentila*. Jyväskylä: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A 201.
- Rying, Mikael (2000) *Dödligt våld in Sverige 1990–1998*. Lisensiaattityö kriminologiassa, Tukholman yliopisto.
- Santtila, Pekka & Haapasalo, J (1997) Neurological and psychological risk factors among young homicidal, violent, and nonviolent offenders in Finland. *Homicide Studies* 1, s. 234–253.

Weizmann-Henelius, Ghitta (2004) *Violent Female Perpetrators in Finland. Personality and Life Events*. Vaasa: Vanhan Vaasan Sairaala.

Ylikangas, Heikki (1976) *Puukkojunkkareitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825*. Keuruu: Otava.